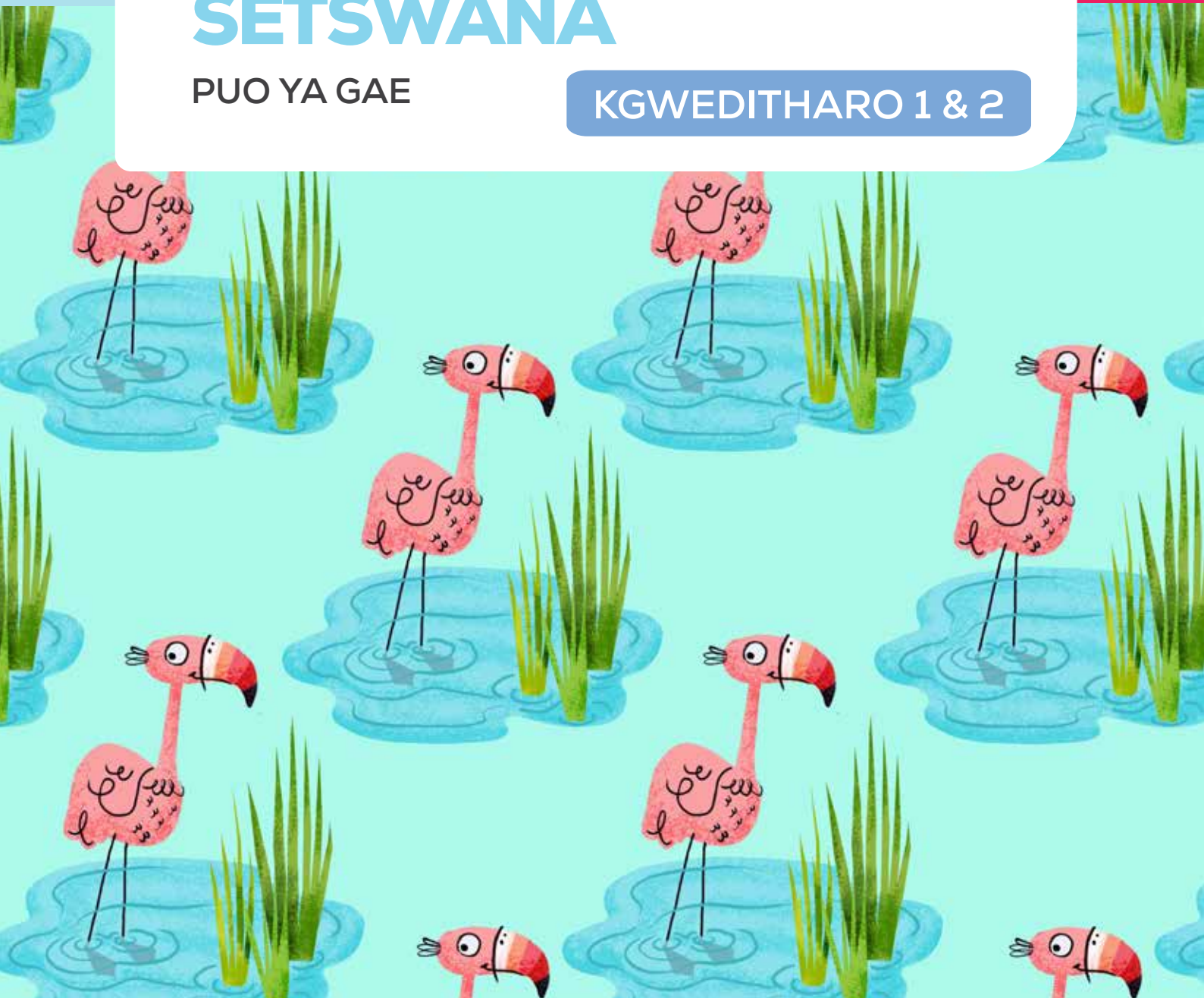

Bukapuiso ya Ditumiso

MOPHATO**3****SETSWANA****PUO YA GAE****KGWEDITHARO 1 & 2**

Bukapuiso ya Ditumiso

MOPHATO 3 | KGWEDITHARO 1 & 2

SETSWANA

Diteng

Kgweditharo 1	1
Thitokgang: Re tsaya maeto.....	2
Beke 1.....	2
Beke 2.....	9
Thitokgang: Re baakanya dilo.....	17
Beke 3.....	17
Beke 4.....	27
Thitokgang: Re leka gonna le bonnete	35
Beke 5.....	35
Beke 6.....	45
Thitokgang: Thuto ya rona.....	53
Beke 7	53
Beke 8.....	63
 Kgweditharo 2.....	 71
Thitokgang: Re a ikatisa.....	72
Beke 1.....	72
Beke 2.....	82
Thitokgang: Re bakwadi.....	90
Beke 3.....	90
Beke 4.....	100
Thitokgang: Re na le kutlwelobotlhoko.....	108
Beke 5.....	108
Beke 6.....	118
Thitokgang: Re baenjinere.....	126
Beke 7	126
Beke 8.....	136

KGWEDITHARO 1

Thitokgang: Re tsaya maeto

Tokafatso ya puo:

Seane

Polelwana ya setso e e nang le molaetsa wa tsiboso kgotsa kgakololo mme go dirisiwa mafoko a tshwantshiso.

Tsela kgopo ga e latse nageng.

Go botoka go tsamaya ka tsela e telele e o e itseng go na le go tsaya e khutswane e e ka nnang kotsi.

Dikgang:

**Leeto la ga Shamiso
le legolo**

Maeto a ga Mashudu

Tlotlofoko

go tsaya maeto:	Go tsaya leeto go ya gongwe, gantsi ka koloi, bese, terena, kana sefofane.
Zimbabwe:	Naga e e kwa borwa jwa Aforika, kwa bokone jwa Aforikaborwa.
ntlo ya segosi:	Ntlo e kgolo thata e bile e le ntle e kgosi kgotsa kgosigadi e ka nnang ya nna mo go yone.
badimo:	Batho balelapa la gaeno ba ba neng ba tshela bogologolo, jaaka rraagwemogolo le mmaagwemogolo.
bogologolo:	E kgologolo thata; e tswa bogologolo (jaaka dikago tsa bogologolo kana dikgang).
setlhogo:	Polelwana e khutshwane e e kwadilweng kafa tlase ga setshwantsho e e re bolelelang gore setshwantsho seo se bontsha eng.
go etela:	Go ya go bona mongwe kgotsa lefelo ka nakwana.
tlhaloso:	Mafoko a a re bolelelang gore sengwe se lebega jang, se utlwala jang, kgotsa gore se ikutlwa jang.

Tlotlofoko

baba:	Batho kana ditlhopha tse di ganetsanang mme di ka nna tsa leka go lwantshana.
mmusi:	Mofuta mongwe wa moeteledipele, jaaka kgosi.
loeto:	Go tloga fa o nnang gone o ya go etela lefelo lengwe kgotsa ba losika.
kgetsana ya diaparo:	Kgetsana e kgolo ya go phuthela diaparo le dilwana fa o tsaya loeto.
go paka:	Go phutha dilwana tse o tla di tlhokang mo loetong o bo o di tsenya mo khetsaneng ya diaparo.
phutholola:	Go ntsha diaparo mo kgetsaneng o bo o di baya sentle fa o gorogile.
tikete:	Setlankana se se supang gore o dueletse go pagama bese, terene kgotsa sefofane.

Botsa balelapa la gago:

O ka rata go ya kae?

O akanya gore ke tsela efe e e botoka ya go tsaya loeto?
Ka ntlha yang?

Thitokgang: **Re tsaya maeto**

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Lekwalo go tsala ya kwalelano

3210 1st St
Mamelodi
1830
2 Phatwe 2022

Dumela Reem,

Madume! Ke solofela gore o siame le go itumela.

Ke nna Thabiso, tsala ya gago ya makwalo. Morutabana o kopile gore ke go kwalele. Ke solofela gore o tla kwala lekwalo go nkaraba.

Ga ke itse sepe ka ga lefelo le o tshelang kwa go lone e leng Egepeto. A o ka kgona go mpolelela ka ga lone? Ke itumeletse go nna le tsala e e kwa Egepeto.

Ke mosimane wa dingwaga di le robongwe wa Moaforika. Ke nna kwa lefelong le le bidiwang Mamelodi kwa Aforikaborwa. Ke lefelo le le tlananaselelang batho. Ke na le ditsala tse ke tshamekang kgwele le tsone. Re tshameka go fitlhela go nna lefifi.

Ke rata letsatsi la Tshipi thata. Re ya kerekeng le go etela bontsalake. Morago ga moo re besa nama. O tshwanetse go re etela gore re kgone go besa nama mmogo, e monate thata!

Ke mo Mophatong wa 3. Ke tsamaya ka dinao go ya kwa sekolong. Ke rata dipalo le go buisa. Morutabana wa me ke mme Molefe. O rata metlae, fela fa a galefile, Ija! O omanyana thata.

Ke batla go ithuta ka ga botshelo jwa gago. Egepeto e jang? Metshameko ya long ke efe? Ke kopa gore o nkwalele.

Go tswa go tsala ya gago,

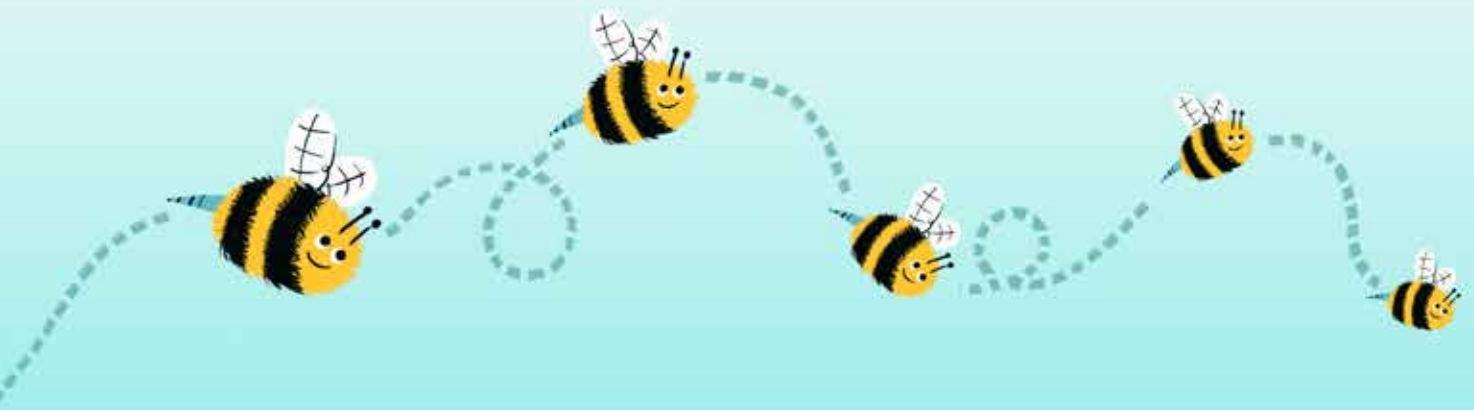
Thabiso

Go tlhaloganya

Kwala dikarabo ka mo dibukeng tsa go kwalela tsa gago:

- 1. Kwalo eno ke:**
 - a. Lekwalo
 - b. Leboko
- 2. O akanya gore tsala ya makwalo ke eng?**
 - a. Ke tsala e e go nayang pene.
 - b. Ke tsala e le kwalelanang makwalo.
- 3. Thabiso o batla go itse eng ka ga botshelo ba ga Reem?**
 - a. Gore Reem o dira eng go itlosa bodutu.
 - b. Gore Reem o rata dijo dife.

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Leeto la ga Shamiso le legolo

Shamiso le balelapa la gaabo ba ne ba fela pelo go bona malatsi a boikhutso a sekolo a goroga. Ba ne ba ya go etela ba losika lwa bone kwa Zimbabwe. Fa ba le mo tseleng, ba ne ba rulagantse go ema kwa Great Zimbabwe. Shamiso o ne a batla seno mo mafaratlhatlheng a inthanete. O ne a ithuta gore e ne e le motse o mogolo le ntlo ya segosi ya bogologolo.

“Ija! Go gontle!” ga akanya Shamiso. O ne a itumeletse go etela lefelo la bagologolwane ba gagwe.

Kwa Great Zimbabwe, balelapa ba ne ba kopana le mokaedi wa bajanala.” Re a lo amogela mo Great Zimbabwe,” a rialo. “Lefelo leno le agilwe makgolokgolo a dingwaga a a fetileng.”

Kwa museamong Shamiso o ne a bona dibaga tsa gauta, terata ya kopore le dibaga tsa galase. “Dibaga tseo di tswa kgakala kwa China!” mokaedi

a rialo. “Seno se re bolelela gore batho ba Great Zimbabwe ba ne ba gwebisana le batho go tswa mo lefatsheng lotlhe.”

Shamiso o ne a ikutlwa a le motlotlo ka bagologolwane ba gagwe.

Morago ga moo, balelapa ba ne ba etela lebota le legolo le le kgolokwe la maje. Ba ne ba ithuta gore kago eno e ne e agetswe dikgosigadi. Ba ne ba ithuta gore ‘Zimbabwe’ e kaya ‘ntlo e kgolo ya maje’.

Moragonyana, Shamiso le balelapa la gaabo ba etela motse mongwe. Motse ono o ne o agilwe jaaka metse ya bagologolwane ba bone. Ba ne ba bona batho ba opela le go bina fela jaaka bagologolwane ba bone.

Kgabagare, ba ne ba tlhatlogela kwa thoteng go bona kwa batho ba neng ba rapela teng. Shamiso o ne a ema kwa setlhoeng sa thota mme a leba dikago tse dintle tse di kwa tlase. “Ija! Go gontle!” a rialo, “Ke motlotlo ka tiro yotlhe e bagologolwane ba rona ba e dirileng!”

“Le nna!” ga rialo rraagwe. O ne a ikutlwa a itumetse thata gore balelapa la gagwe ba ne ba etetse lefelo la bagologolwane ba bone.

Go tlhaloganya

Kwala dikarabo ka mo dibukeng tsa go kwalela tsa gago:

- 1. Shamiso le balelapa la gagwe ba ne ba ya malatsing a boikhutso kwa kae?**
Shamiso le balelapa la gagwe ba ne ba ya malatsing a boikhutso kwa...
- 2. Ke eng se dibaga tsa galase tse di tswang kwa China di neng tsa se bontsha Shamiso ka bagologolwane ba gagwe?**
Dibaga tsa galase di bontsha gore bagologolwane ba gagwe...
- 3. Goreng rraagwe Shamiso a ne a ikutlwa a itumetse?**
Rraagwe Shamiso o ne a ikutlwa a itumetse ka gone...

Medumopuo

Ba refosana
go boeletsa
medumo eno:

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa dinoko.

yi	yo
jaa	maa

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa mafoko.

yole

jaaka

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Mosimane o tsamaya bonya jaaka leobu. Podi ka boyona e tlhaga.
Rre o apere baki ya boboa. A re tla ya kwa mabenkeleng gompieno?
Baakanya dijo ka bonako! Jaanong ke nako ya selemo. Ngwana yole o bokoa.

Go kgaoganya lefoko le le kwadilweng ka dikarolo

Batla mafoko otlhe go tswa mo
kgannyeng a a dirisang:

y aa

Kwala lenaane la mafoko ano ka mo
bukeng ya go kwalela ya gago.

Go tlhaloganya

Buisana le molekane:
Mafoko ano a thitokgang a kaya eng?

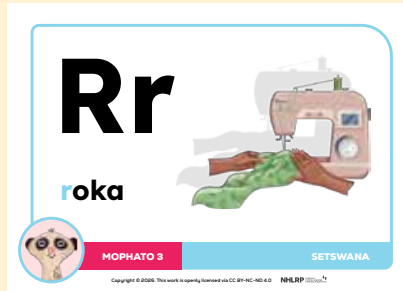
tlhaloso

baba

Medumopuo

Ba refosana
go boeletsa
medumo eno:

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa dinoko.

ro	ru
mee	fee

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa mafoko.

rorama
meetlo

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Mariga batho ba a rorama ke serame. Meetlo ya batho e a farologana. “Ntseele motšhini wa go beola,” ga rialo rre.

A re tla reetsa puo ya ga tautona? Malome o tla re tlela ditšhokolete. Mme o re apeetse difitlholo tsa tšhisi le mae. Re tla tsoga go sa le phakela.

Go kgaoganya lefoko le le kwadilweng ka dikarolo

Batla mafoko otlhe go tswa mo kgannyeng a a dirisang:

r ee

Kwala lenaane la mafoko ano ka mo bukeng ya go kwalela ya gago.

Go tthaloganya

Buisana le molekane.
Mafoko ano a thitokgang a kaya eng?

mmusi
loeto

Kanelokgang ya Maitlhamelo

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa dinoko.

n	t	š	w
---	---	---	---

n	t	š	w	a	n	t	š	w	e	n	t	š	w	u
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa mafoko.

ntšwa

ntšwe

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

O apere ditlhako tse dintšwa. “Nyaa ditlhako tse dintšwa di a ntšuba! Re tla ja dintšwe le magapu kwa masimong. Beela rre legapu le le setseng,” ga rialo mme. Seela sa parafini se kotsi mo baneng! Bana ba opela ka mantswe a a tlahpileng. Re ne re pagame koloi maabane. Mosi o ntswala matlho!

Go kgaoganya lefoko le le kwadilweng ka dikarolo

Dirisa medumo e e fa tlase go bopa mafoko:

y	aa	r	ee	n	tš
w	e	o	m	b	j

Kwala mafoko ano ka mo bukeng ya go kwalela ya gago.

Mokwalo

Kopolela mo bukeng ya go kwalela ya gago.

Kika koba

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Dithaba tsa Aforikaborwa

Kontinente ya rona, ya Aforika, e na le dithaba di le dintsi. Kilimanjaro ke nngwe ya tsone.

Kilimanjaro ke thaba e e kwa godimo thata mo Aforika. E kwa nageng ya Tanzania. Batho ba le bantsi ba na le maikaelelo a go palama thaba ya Kilimanjaro. Fela, go thata go e palama.

Fa o ntse o tllhatloga ka yone go nna tsiditsana.

Batho ba ba nang le malwetse a khupelo le a a amanang le khemo ba gakololwa go se palame Kilimanjaro.

A o ikaeletse go palama thaba? Mekoloko ya dithaba tse di latelang ke tse o ka di palamang mo Aforikaborwa:

Drakensberg/Khahlamba/Maluti

Drakensberg ke mekoloko ya dithaba tse dintle. Di fitlhelwa kwa nageng ya Lesotho le kwa Kwazulu Natala. Manguni ba e bitsa Khahlamba. Basotho ba e bitsa Maluti. Moporesitente wa mo malobeng Thabo Mbeki, o ne a kwala ka ga mekoloko eno ya dithaba mo lebokong la gagwe, *'I am an African'*.

Thabatafole

Thaba eno e kwa Kapa. Ke kgogedi go baeng. Batho ba e palama ka metlha. A o tlhaloganya gore goreng e bidiwa Thabatafole?

Dithaba tsa kwa Lubombo

Mekoloko eno ya dithaba e fitlhelwa kwa porofenseng ya Mpumalanga. E kgaoganya dinaga di le tharo: Aforikaborwa, Mozambique le naga ya Eswatini. Lubombo ke lefoko la senguni le kaya nko e tona.

Go na le dithaba tse dingwe tse o ka di palamang mo Aforikaborwa. Ke dife?

Go tthaloganya

Kwala dikarabo ka mo dibukeng tsa go kwalela tsa gago.
Kopolola mme o feleetse:

Lefelo	Leina la thaba	Ntlha e e kgatlang
Tanzania		Thaba e e kwa godimo go di gaisa mo Aforika.
Magareng ga Lesotho le KZN		E na le maina a le mararo a a farologaneng.
	Thabatafole	E na le bogodimo jo bo sephaphathi.
Mpumalanga		E lebega jaaka nko e tona.

Popego ya mafoko

Kopololela lenaane la mafoko mo bukeng ya go kwalela ya gago.
Thalela sebopapuo se se akareditsweng mo lefokong lengwe le lengwe.
Sebopapuo seno se kaya eng?

1. rekile
2. lebile
3. siile
4. gwebile

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Maeto a ga Mashudu

Rraagwe Mashudu o ne a tla le buka ya kwa laeborari e e bidiwang 'The New Seven Wonders of the World'.

"Ga re na madi a go reka ditekete tsa sefofane, mme dibuka di ka re isa gongwe le gongwe!" ga bua rraagwe Mashudu.

Morago ga dilalelo ba ne ba nna mo sofeng ba buisa buka.

"A re tseye tshweetso gore ke efe ya Dikgagamatso tse Supa e re batlang go e etela!" ga bua Mashudu.

Mo tsebeng ya ntlha ba ne ba buisa ka 'The Great Wall of China'. Lobota lono lo ne lwa agiwa go sireletsa batho ba kwa China.

"Ijoo! Ke akanya gore ke yone Kgagamatso e ke batlang go e etela!" ga bua Mashudu.

Morago ga moo, ba ne ba buisa ka ga sefikantswe se segolo thata sa ga Jeso kwa Brazil, e leng naga e e kwa Amerikaborwa. "Ijoo! Ke akanya gore ke yone Kgagamatso e ke batlang go e etela!" ga bua Mashudu.

Dikgagamatso tse pedi tse di latelang le tsone di ne di le kwa Amerikaborwa. Ba ne ba buisa ka ga Machu Picchu, motse o o agilweng kwa godimo ga dithaba bogologolo tala. Gape ba ne ba buisa ka ga phiramiti nngwe kwa Mexico e e neng e dirisediwa go leba dinaledi. Mo dikgagamatso tse pedi tseno, Mashudu o ne a re, "Ijoo! Ke akanya gore eo ke yone Kgagamatso e ke batlang go e etela!"

Morago ga moo, ba ne ba buisa ka lga ebala la metshameko kwa Italy, koo batlhabani ba neng ba tlwaetse go lwela teng go fitlha

losong. “Ijoo! Ke akanya gore eo ke yone Kgakgamatso e ke batlang go e etela!” ga bua Mashudu.

Go tsweng foo, rraagwe Mashudu o ne a bula tsebe. E ne e bontsha kago e ntle kwa India. “Ke buisitse ka seno!” ga bua Mashudu. Ke Taj Mahal kwa India. Ke akanya gore eo ke yone Kgakgamatso e ke batlang go e etela!

Kgabagare, ba ne ba buisa ka ga Kgakgamatso ya bosupa. Seno e ne e le Petra, motse o o gabilweng mo lefikeng le lehibidu. Motse ono o ne o diretswe go kgobokanya metsi, a a neng a dira gore batho ba tshele mo sekakeng. Ke boammaaruri, ga bua Mashudu, “Ijoo! Ke akanya gore eo ke yone Kgakgamatso e ke batlang go e etela!”

Kwa bofelong, Mashudu le rraagwe ba ne ba kwala lefelo le ba neng ba batla go le etela go gaisa. Mme ga re a ka ra kgona go buisa dikarabo tsa bone! O akanya gore Mashudu o kwadile eng?

Go tlhaloganya

Kwala dikarabo ka mo dibukeng tsa go kwalela tsa gago:

1. Rraagwe Mashudu o ne a tlhalosa eng ka se dibuka di ka se dirang?

Rraagwe Mashudu o ne a tlhalosa gore dibuka di ka...

2. Ke Kgakgamatso efe e Mashudu a buisitseng ka yone pele?

Mashudu o buisitse ka... pele.

3. Ke efe ya Dikgagamatso tseno e o ka ratang go e etela?

Nka rata go etela... gonne...

Popego ya mafoko

Sebopapuo seno se kaya eng?

reki

Kwala lenaane la mafoko a a dirisang sebopapuo seno ka mo bukeng ya go kwalela ya gago.

Simolola ka:

1. moreki

2. sereki

Thitokgang: Re baakanya dilo

Tokafatso ya puo:

Seane

Polelwana ya setso e e nang le molaetsa wa tsiboso kgotsa kgakololo mme go dirisiwa mafoko a tshwantshiso.

Moremogoglo go betlwa wa taola, wa motho o a ipetla.

Batho ga ba kgone go baakanngwa jaaka didiriswa. Ke maikarabelo a mongwe le mongwe go dira se se siameng.

Dikgang:

Phaposiborutelo e e senyegileng

**Mari Copeny:
Molwela Metsi**

Tlotlofoko

baakanya:	Go dira gore sengwe se dire gape kana go se baakanya.
setlha:	Go thuba kgotsa go senya sengwe.
kopa maitshwarelo:	Go re “Ke kopa maitshwarelo” fa o utlwisitse mongwe botlhoko kgotsa o dirile phoso.
khwaere:	Setlhophsa sa batho ba ba opelang mmogo.
kelotlhoko:	Go ela tlhoko gore o se ka wa dira diphoso kana wa gobala.
Michigan:	Naga nngwe ya United States e e itsegeng ka matsha a magolo a a e dikologileng.
motlhabani:	Motho yo o lwang ka bopelokgale, segolobogolo mo dintweng.
bothata:	Bothata jo bogolo thata jo bo tlhokang go baakanngwa ka bonako.
kgotlhela:	Go leswafatsa le go senya mowa, metsi, kana lefatshe.
botlhole:	E botlhole kgotsa e kotsi mo bathong, mo diphologolong kgotsa mo dimeleng.

Tlotlofoko

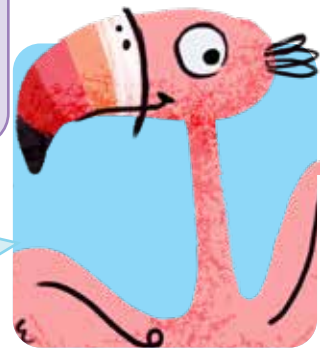
baakanya:	Go baakanya sengwe se se robegileng kgotsa se gagogile gore se lebege se le sentle gape.
roka:	Go rokaganya dikarolwana tsa lesela ka nalete le tlhale.
nalete:	Sedirisiwa sa go roka se se nang le ntlhana le phatla.
tlhale:	Mogala o mosesane o o dirisiwang go roka.
hamore:	Sedirisiwa sa go kokotela dipekere.

Botsa balelapa la gago:

Ke eng se re ka se baakanyang mo legaeng la rona? Re ka dira seno jang?

Fa ke na le bothata jo ke sa itseng gore ke bo rarabolola jang, ke tshwanetse go dira eng?

Medumopuo

Ba refosana
go boeletsa
medumo eno:

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa dinoko.

na	ne
fi	fo

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa mafoko.

natefisa

fifala

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Mariga go fifala ka bonako. Ngaka e fodisa balwetse. Dinuki di dirisiwa go natefisa dijo. Ke tla go nokela nama ka letswai. A lefapha la tsa pholo le a thusa? Fa o ja dikotla o tla nonofa. Metsi a noka a leswe thata!

Go kgaoganya lefoko le le kwadilweng ka dikarolo

Batla mafoko otlhe go tswa mo kgannyeng a a dirisang:

n f

Kwala lenaane la mafoko ano ka mo bukeng ya go kwalela ya gago.

Go tlhaloganya

Buisana le molekane.
Mafoko ano a thitokgang a kaya eng?

kopa maitshwarelo

khwaere

Medumopuo

Ba refosana
go boeletsa
medumo eno:

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa dinoko.

sa	se
bo	bu

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa mafoko.

sengwe
busetsa

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Rakgadi o a sonya fa a sa rate sengwe. “Busetsa setlolo sa me mo phaposing!” ga rialo mme. Siroga re bone monyadi sentle! Rre o tla baakanya dibaesekele tsa rona. A o feela lebala ka lefeelo la tlhaga? Ntsala o somela tlhale mo naleteng.

Go kgaoganya lefoko le le kwadilweng ka dikarolo

Batla mafoko otlhe go tswa mo
kgannyeng a a dirisang:

s b

Kwala lenaane la mafoko ano ka mo
bukeng ya go kwalela ya gago.

Go thaloganya

Buisana le molekane.
Mafoko ano a thitokgang a kaya eng?

kelotlhoko
baakanya

Thitokgang: Re baakanya dilo

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa dinoko.

n	k	g	w
---	---	---	---

n	k	g	w	a	n	k	g	w	e	n	k	g	w	i
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa mafoko.

senkgwe

nkgwarela

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Nkoko o bopa dinkgwana ka mmopa. Tsamaya o ye go reka senkgwe ka bonako! Fa o tlhapa ka gale o ka se nne le nkgwane. Mme o nkgwarela mokgwaro go gotsa molelo. Monkgo o o bosula o a nkgwesa! Ba ne ba sweetsa go reka senkgwe. Nkgwana ya seela sa go dira setlolo e kae?

O rata senkgwe se sesweu.

Go kgaoganya lefoko le le kwadilweng ka dikarolo

Dirisa medumo e e fa tlase go bopa mafoko:

n	f	s	b	n	kg
w	o	ny	a	u	e

Kwala mafoko ano ka mo bukeng ya go kwalela ya gago.

Mokwalo

Kopolela mo bukeng ya go kwalela ya gago.

Leka lela

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Lerato le Oratile ba thusa go thibolola noka

Lerato o ne a nna kwa toropong. Ka malatsi a boikhutso o ne a etela nkoko wa gagwe. Nkoko wa gagwe o ne a nna kwa motseselegaeng.

Lerato o ne a rata go etela nkoko wa gagwe. Mathata a simolotse fela fa a ne a batla go tlhapa. “Nnyaa Lerato. Se dirise metsi a le mantsi jalo,” ga rialo ntsalae Oratile rialo.

Lerato o ne a gakgametse. Lerato o ne a tabogela kwa go nkoko. “Nkoko, Oratile ga a batle gore ke dirise metsi go tlhapa.”

Oratile o ne a tlhaeletsa, “Boela kwa toropong!”

“Se omanyane Oratile. Tlhalosetsa Lerato gore re dira jang fa,” nkoko o ne a rialo. Oratile o ne a kopa maitshwarelo mo go Lerato. “Motse wa rona ga o na metsi. Ba bangwe ba re go na le komelelo.”

Oratile le Lerato ba ne ba tswa le ntšwa ya bone go ya go iphokisa phefo. E ne ya tšhemoga le go sia. Fa ba ntse ba e leleka, ba bona karolo ya noka e e tletseng.

“Karolo eno ya noka e tletse. Jaanong go tla jang gore re tlhoke metsi?” Oratile a botsa.

“Go bonala e kete noka e thibilwe ke matlapa a magolo. Ke akanya gore a wele go tswa mo thabeng,” Lerato a rialo.

“A re ye go bolelela baagi ba bangwe. Re tshwanetse go tlosa maje go thibolola noka.”

Baagi ba ne ba reetsa Oratile le Lerato. Morago ga foo, noka e ne ya simolola go elela sentle go ya kwa motseng.

Nkoko o ne a tlamparela ditlogolo tsa gagwe, “Bananyana ba me ba ba kgonang go rarabolola mathata.”

Go tlhaloganya

Kwala dikarabo ka mo dibukeng tsa go kwalela tsa gago:

1. **Ke ka ntlha ya eng go nnile le bothata fa Lerato a batla go tlhapa?**
 - a. O ne a batla go dirisa metsi a le mantsi.
 - b. Metsi a ne a le tsedidi.
2. **Go ne go na le bothata bofe mo motseng?**
 - a. Go ne go na le maje a le mantsi a magolo.
 - b. Motse o ne o tlhela metsi.
3. **Ba ne ba baakanya bothata jang?**
 - a. Baagi ba motse ba ne ba tlosa maje a a neng a thibile noka.
 - b. Baagi ba ne ba dirisa metsi a le mannye.

Popego ya mafoko

Kopolela lenaane la mafoko mo dibukeng ya go kwalela ya gago.
Thalela sebopapuo se se akareditswe mo lefokong lengwe le lengwe.
Sebopapuo seno se kaya eng?

1. **binela**
2. **konela**
3. **anela**
4. **inela**

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Phaposiborutelo e e senyegileng

Kaelo o ne a kwala kgang e e itumedisang ya tlhamo. Rre Maboya o ne a akgola Kaelo ka tiro ya gagwe e ntle le setshwantsho se sentle se a se thadileng. Rre Maboya o ne a kgomaretsa kgang ya ga Kaelo mo leboteng gore botlhe ba e bone.

Ka Mosupologo mo mosong fa bana ba tsena mo phaposiborutelong, ba swaba thata. Phaposiborutelo e ne e sentswe. Ditshwantsho le dikgannyana tsa barutwana tse di neng di le mo leboteng di ne di gagotswe. Bana ba ne ba hutsafala thata!

Mmane Baile le baopedi ba ne ba dirisa phaposiborutelo ka Lamatlhatso. Ba ne ba ikatisetsa go opela mo go yona. Ba ne ba sa ela tlhoko gore ba senya seemo sa phaposiborutelo.

Kaelo o ne a hutsafetse gonne jaanong tiro ya gagwe e ntle e ne e sentswe. Barutwana ba bangwe ba ne ba se kitla ba e bona. O ne a bolelela mmaagwe ka ga seno.

Mmane Baile, motsamaisi wa khwaere, o ne a ikopa maitshwarelo mo barutwaneng.

Rre Maboya o ne a naya barutwana matlhare a a phepha le dikherayone.

“Jaanong ke batla gore mongwe le mongwe a kwale tllhamo gape. Le leke go dira tiro e ntle! Ke tlile go kgomaretsa dikgang tsa lona mo leboteng gore mongwe le mongwe a di bone,” ga rialo morutabana.

Kaelo o ne a kwala kgang e nngwe gape. O ne a itumela thata fa Rre Maboya a e kgomaretsa mo leboteng. Phaposiborutelo ya bona e ne e le ntle gape!

Go tlhaloganya

Kwala dikarabo ka mo dibukeng tsa go kwalela tsa gago:

1. Kaelo o ne a itumeletse eng?

Kaelo o ne a itumeletse...

2. Mmane Baile o ne a dira eng?

Mmane Baile o ne a...

3. Goreng Mmane Baile a ne a tla kwa sekolong?

Mmane Baile o ne a tla kwa sekolong...

Popego ya mafoko

Sebopapuo seno se kaya eng?

tlana

Kwala lenaane la mafoko a a dirisang sebopapuo seno ka mo bukeng ya go kwalela ya gago.

Simolola ka:

1. batlana

2. tlotlana

Medumopuo

Ba refosana
go boeletsa
medumo eno:

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa dinoko.

sa	ma
tlho	tlhu

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa mafoko.

samela
tlhoma

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Batho ba tlhoma setheo sa go aga. Rre o tlhotlheletsa bana go ithuta. Botlhole mo metsing bo bolaya dikwena. Re nosetsa ka metsi a noka. “Besa nama mo molelong,” ga rialo nnake. Naletse e bogale thata! A ba tla ya go tlhola rremogolo kamoso?

Go kgaoganya lefoko le le kwadilweng ka dikarolo

Batla mafoko otlhe go tswa mo kgannyeng a a dirisang:

a tlh

Kwala lenaane la mafoko ano ka mo bukeng ya go kwalela ya gago.

Go tlhaloganya

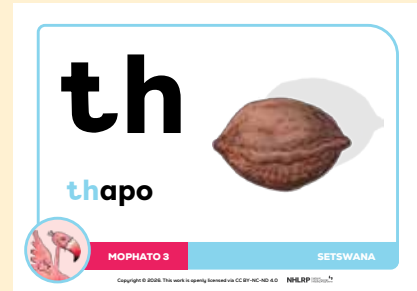
Buisana le molekane:
Mafoko ano a thitokgang a kaya eng?

Michigan
motlhabani

Medumopuo

Ba refosana
go boeletsa
medumo eno:

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa dinoko.

de	di
tha	the

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa mafoko.

dipitse
thebe

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Dišaka di dupelela madi di le kwa kgakala. “Bana ba tla thuba digalase tseo!” rakgadi a kgalema. Tsaya thebe, thobane le thipa fa o ya ntweng. Malome o gapela dipitse mo kampeng. A o tla tlosa thothobolo gaufi le ntlo? Nkgonne o ne a nkgwatha a ntsibosa.

Go kgaoganya lefoko le le kwadilweng ka dikarolo

Batla mafoko otlhe go tswa mo kgannyeng a a dirisang:

d th

Kwala lenaane la mafoko ano ka mo bukeng ya go kwalela ya gago.

Go tthaloganya

Buisana le molekane.
Mafoko ano a thitokgang a kaya eng?

botlhole
kgotlhela

Kanelokgang ya Maitlhamelo

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa dinoko.

n	t	l	h
---	---	---	---

n	t	l	h	e	n	t	l	h	a	n	t	l	h	o
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa mafoko.

ntlhoma

ntlhabise

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Ntlhana ya lemao e robegile. Mapodisi a ne a ntlhoma dipotso di le dintsi! Ngaka o ntlhaba lemao la molemo wa ditlhabi. Tlhokomelo ya tlholego e ntswela molemo. “Re tla tllhabanela kgololosego,” ga rialo bagale. Nnake o duba tlhama go dira borotheo. Ditiro tse di molemo ga di ntlhabise ditlhong. A o tla ntswalela kwa ntle?

Go kgaoganya lefoko le le kwadilweng ka dikarolo

Dirisa medumo e e fa tlase go bopa mafoko:

a	tlh	d	th	n	g
s	m	e	l	o	p

Kwala mafoko ano ka mo bukeng ya go kwalela ya gago.

Mokwalo

Kopolela mo bukeng ya go kwalela ya gago.

Mala mela

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

O ka rarabolola bothata jang

Go akanya ke mokgwa o o bonolo wa go rarabolola bothata bongwe le bongwe. Ke ka moo re yang sekolong. Sekolo se re ruta bokgoni jwa go akanya. Bokgoni jwa go akanya bo dira gore re botse dipotso.

Potso nngwe le nngwe e tlhoka dikarabo. Dikarabo tse dingwe di bonwa bonolo. Fa dipotso di sena dikarabo tse di bonolo, ke mathata a a tshwanetseng go rarabololwa.

Karabo ya bothata bongwe le bongwe e bidiwa tharabololo. Re tlhoka go nna le baakanyi ba ba tlhaga go rarabolola mathata. Ditharabololo tsa mathata a rona gantsi ga di fitlhelwe mo dibukeng.

Ka dinako dingwe, re tshwanetse go dira maiteko go bona tharabololo. Maiteko ke fa re leka dilo tse di farologaneng go rarabolola bothata, go sekaseka gore a ke tharabololo e e siameng.

Dikgato tse di tshwanetseng go latelwa go rarabolola bothata.

Kgato ya 1: Lemoga bothata

Bothata ke sengwe le sengwe se se dirang gore botshelo bo nne thata. E ka nna sengwe le sengwe se se dirang gore re boife, re tshwenyenge kgotsa re galefe fa re akanya ka ga sone.

Kgato ya 2: Botsa gore goreng

Go botsa gore 'goreng se e le bothata' go re thusa go bo rarabolola. Fa re tlhaloganya bothata, re ka akanya ka gore re bo rarabolola jang.

Kgato ya 3: Botsa gore jang

Mo karolong ya go botsa gore 'jang,' re tshwanetse go akanya sentle gore re kgone go tlhama ditharabololo tse di kgethegileng.

Kgato ya 4: Dirisa mokgwa o o gaisang go rarabolola bothata jwa gago.

Morago ga go botsa gore jang, o ka iponela dikarabo di le dintsi. Fela ga se karabo nngwe le nngwe e e leng tharabololo ya bothata jwa gago. Tlhopha le go dirisa mokgwa o o maleba go rarabolola bothata.

Kgato ya 5: Kopa thuso

Fa bothata bo le bogolo thata gore o ka bo rarabolola, kopa thuso.

Go tlhaloganya

Kwala dikarabo ka mo dibukeng tsa go kwalela tsa gago.
Kopolola mme o feleletse:

Palo ya kgato	Kgato
	Lemoga bothata
	Kopa thuso
Kgato 3	
Kgato 2	
	Lekelela tharabololo e e maleba

Popego ya mafoko

Kopolela lenaane la mafoko mo dibukeng ya go kwalela ya gago.
Thalela sebopapuo se se akareditswe mo lefokong lengwe le lengwe.
Sebopapuo seno se kaya eng?

1. letela
2. fetela
3. sutela
4. notela

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Mari Copeny: Molwela metsi

Mari o ne a nna kwa motseng wa Flint kwa Michigan le batsadi ba gagwe. Bana ba le bantsi kwa motseng wa Flint ba ne ba lwala. Batho ba motse ba ne ba galefa fa ba lemoga gore metsi a ba a nwang a na le botlhole ba khemikale ya loto.

Mari wa dingwaga di le 8 o ne a sweetsa go dira sengwe. O ne a kwalela moporesidente Barak Obama lekwalo a mo tthalosetsa ka ga bothata ba metsi kwa Flint. Batho ba ne ba boga gonne ba ne ba

tshwanelwa ke go reka metsi a go nwa a mabotlolo.

Mmaagwe Mari o ne a sa solofela gore Moporesidente o tla buisa lekwalo la ga Mari. O ne a gakgamala fa moporesidente a mo leletsa mogala mme a mo itsele gore o tla kwa motseng wa Flint.

“Ke go tshwaretse Dikgang tse di monate! Moporesidente o tla kwa Flint ka ntlha ya lekwalo la gago!” Mmaagwe Marie a mmolelela.

Morago ga ketelo ya gagwe, Moporesidente o ne a bona gore metsi kwa Flint a tshwanetse go siamisiwa.

Le fa gontse jalo, Flint e ne e ntse e na le metsi a a leswe nakwana. Marie o ne a tsaya tshweetso ya go kgobokanya madi go thusa bathoba kwa Flint go reka metsi a go nwa kwa lebenkeleng, gore ba seka ba nwa metsi a tswang mo dithepeng tsa bona.

Go tswa foo, Marie o ne a bona matlakala otlhe a dipolasteki. Ka jalo o ne a tsaya tshweetso ya go kgobokanya madi go thusa batho go reka disepe tsa metsi go na le metsi.

Go tlhaloganya

Kwala dikarabo ka mo dibukeng tsa go kwalela tsa gago:

1. Mari o ne a nna kwa kae?

Mari o ne a nna kwa motseng wa...

2. Go ne go na le bothata ba eng mo motseng?

Go ne go na le bothata ba....

3. Ke eng se se neng se dira gore batho ba kwa Flint ba lwale?

...a ne a dira gore batho ba kwa Flint ba lwale.

Popego ya mafoko

Sebopapuo seno se kaya eng?

nyana

Kwala lenaane la mafoko a a dirisang sebopapuo seno ka mo bukeng ya go kwalela ya gago.

Simolola ka:

1. menonyana

2. matlhonyana

Thitokgang: Re leka go nna le bonnete

Tokafatso ya puo:

Maele

Polelwana e mafoko a yone a nang le bokao jo bo farologaneng le bokao jwa mmatota.

Phokoje o dithetsenyana.

Seno se kaya gore batho ba ba tsietsang ba bangwe ga ba ikanyege fela jaaka phokoje, ba bonweenwee ebile ba maaka.

Dikgang:

Leseka la botala ba loapi

Mosimanyana wa modisa yo o goang 'tau'

Tlotlofoko

bonnete:	Go bua boammaaruri le go dira se se siameng.
go sa ikanyege:	Se se farologaneng le go ikanyega - go sa bue boammaaruri.
leseka:	Sebenyane se o se rwalang mo lesekeng la gago.
go phatsima:	Go phatsima le go galalela jaaka dinaledi.
go kgatlhwa:	Go kgatlhiwa ke sengwe le go se rata thata.
baagi ba motse:	Batho ba ba nnang mo motseng, o o leng monnye go na le toropo.
tlhasela:	Go leka go gobatsa mongwe kana sengwe.
tsietso:	Go dira gore motho a dumele sengwe se e seng boammaaruri.
tsietsa:	Go dira gore motho a dumele sengwe se e seng boammaaruri.
go lelekisa:	Go latelela mongwe kana sengwe go leka go se tshwara.
go ikanya:	Go solofela gore mongwe o bua boamaruri kgotsa o tla diragatsa ditsholofetso tse a di dirileng.

Tlotlofoko

boamaruri:	Nnete ya se se diragetseng.
maaka:	Go bua sengwe se se sa diragalang.
go roba:	Go senya sengwe kgotsa go se roba se bo se sa tihole se dira. O ka senya kgolagano ka go se bue boamaruri.
go robega:	Sengwe se se sa tiholeng se dira, se robegile kgotsa se gobetse.

Botsa balelapa la gago:

Ka dinako tse dingwe re bua maaka go leka go tokafatsa dilo. A o akanya gore seno ke selo se se siameng go se dira?

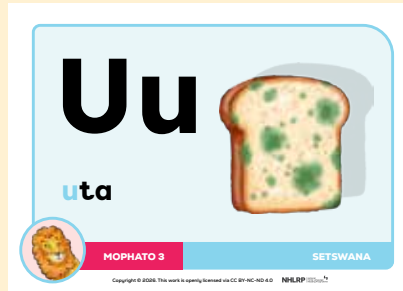
A o akanya gore baeteledipele ba rona ba tshwanetse go ikanyega? Ka ntlha yang?

Medumopuo

Ba refosana
go boeletsa
medumo eno:

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa dinoko.

du	ku
pha	phe

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa mafoko.

duba
phekola

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Ngaka e phekola balwetse. Ba duba mmopa go bopa dinkgo. A o tla phakela mo mosong? Go buisa dibuka go ntswela mosola. Nong e phukalala kwa godimo. Phutha dibuka, dipene le kgetsana. Diphiri di tllhasela dinku le dipodi.

Go kgaoganya lefoko le le kwadilweng ka dikarolo

Batla mafoko otlhe go tswa mo kgannyeng a a dirisang:

u ph

Kwala lenaane la mafoko ano ka mo bukeng ya go kwalela ya gago.

Go tlhaloganya

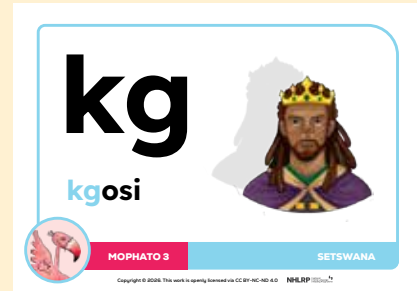
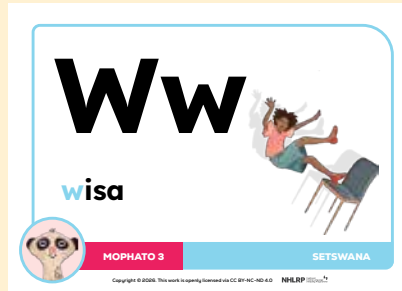
Buisana le molekane.
Mafoko ano a thitokgang a kaya eng?

go sa ikanyege
go phatsima

Medumopuo

Ba refosana
go boeletsa
medumo eno:

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa dinoko.

wa	we
kga	kgo

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa mafoko.

wela
kgaka

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Kgaka ke nonyane ya mmala o montle. Wena o tla tsamaya le rona phakela. “Tshwara ngwana o tla wa!” nkgonne a ntsibosa. A basimane bale ba go wisitse? Batho ba wela mo diraing tsa batsietsi. Phutholola lesela o apese tafole. Kutlwano e thusa balelapa.

Go kgaoganya lefoko le le kwadilweng ka dikarolo

Batla mafoko otlhe go tswa mo kgannyeng a a dirisang:

w kg

Kwala lenaane la mafoko ano ka mo bukeng ya go kwalela ya gago.

Go tthaloganya

Buisana le molekane.
Mafoko ano a thitokgang a kaya eng?

go kgatlhwa
go ikanya

Thitokgang: Re leka gonna le bonnete

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa dinoko.

k	g	w
---	---	---

k	g	w	a	k	g	w	e	k	g	w	i
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa mafoko.

kgwara

kgwesa

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Mme o kgwesa ngwana letsele. Kgwara mokgwaro o gotetse molelo! Legakabe le na le lentswe le le makgwakgwa. Maru a mantsho ke sesupo sa pula. “Buisa go tswa kwa tshimololong,” ga rialo rre. Wena o kgona go kgwabofatsa dipitse. Dikgwetlho di dira gore motho a nonofe. Ba bua ka ga dingwao tsa ditso.

Go kgaoganya lefoko le le kwadilweng ka dikarolo

Dirisa medumo e e fa tlase go bopa mafoko:

u	ph	w	kg	e	n
a	l	o	d	i	r

Kwala mafoko ano ka mo bukeng ya go kwalela ya gago.

Mokwalo

Kopolela mo bukeng ya go kwalela ya gago.

Noga nela

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Lekwalo la maitirelo

Thabo o ne a tshwenyegile ka ga batsadi ba gagwe. “Ba galefelane,” o ne a akanya. “Ke tshwanetse go tlhama leano la go ba dira gore ba itumele, a kwala mo bukatsatsing ya gagwe.”

Thabo o ne a lebelela tshimo ya baagisane. E ne e tletse dithunya tse dintle.

“Dumela Thabo. A o itumeletse malatsi a boikhutso a sekolo?” Rre Podile a botsa.

“Dumela Rre Podile. Ee ke a itumeletse,” Thabo a araba. O ne a okomela go lebelela tshingwana e ntle ya ga Rre Podile.

“Rre o rile ke go kope dithunya,” Thabo a rialo.

“Ke rata rraago. Tlaya o kgetle dithunya tse o di ratang,” Rre Podile a araba.

Thabo o ne a tshwenyegile ka go bua maaka. O ne a tsena kwa tshingwaneng mme a kgetla dithunya tse 12 tsa mebalabala. Thabo o ne a neela mmaagwe ngatana ya dithunya. O ne a re, “Mme! se ke mpho ya gago. Ke lekwalo le dithunya tse di tswang kwa go rre.”

Mmaagwe o ne a nyenya ka boitumelo. “Ke rata mpho eno. Dithunya tse, di nka monate.”

Mmaagwe o ne a buisa lekwalo mme a re, “Thabo, se ke mokwalo wa gago. Goreng o buile maaka?”

“Ke kwadile lekwalo la maitirelo go go dira gore o rate rre,” Thabo a rialo.

“Fela goreng? Nna le rraago ga re a tlhoana,” mmaagwe a araba.

“Jaanong, goreng le ne le sa buisane maabane mo koloing?” Thabo a botsa. Mme a tshega, “Re ne re reeditse terama ya mo rading.”

Thabo o ne a ikutlwa a swabile ka ditiro tsa gagwe tse di sa ikanyegeng. Mmaagwe o ne a re, “Morwaaka, o se ka wa tlhola o bua maaka gape. Le fa e le ka maikaelelo a a siameng, ga se selo se sentle go se dira.”

Go tlhaloganya

Kwala dikarabo ka mo dibukeng tsa go kwalela tsa gago:

1. Kgannyana e, e ka ga eng?

- a. Mosimanyana yo o buang maaka go dira gore batsadi ba gagwe ba ratane.
- b. mosimanyana yo o utswang dithunya a bo a bua maaka.

2. Rre Podile ke mang?

- a. Ke monna yo o rekisang dithunya.
- b. Ke moagisane wa boThabo.

3. Ke ka ntlha ya eng fa Thabo a ne a akanya gore batsadi ba gagwe ga ba itumela?

- a. Gonne ba ne ba tlhalana.
- b. Gonne ba ne ba sa buisane mo koloing.

Popego ya mafoko

Kopolela lenaane la mafoko mo dibukeng ya go kwalela ya gago.
Thalela sebopapuo se se akareditswe mo lefokong lengwe le lengwe.
Sebopapuo seno se kaya eng?

1. wisana

2. isana

3. lwesana

4. nosana

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Leseka la botala ba loapi

Letsatsi lengwe fa a ne a ya gae, Tumi o ne a bona sengwe mo tseleng. E ne e le leseka le le ntlentle, la botala ba loapi. O ne a le sela mme a tabogela kwa gae.

“Bona gore ke ithwaletse eng!” a begela mmaagwe. “O tsaya kae leseka leo,” ga botsa mmaagwe.

“Nna ke le thwetse mo mmileng, ka jalo ke la me jaanong!” ga rialo Tumi. O ne a le rwala mo letsogong la gagwe.

Mo mosong wa letsatsi le le latelang, Tumi o ne a tsholetsa letsogo la gagwe gore letsatsi le phatsimele mo go lone. O ne a bona moagisani wa gagwe, Geeta, mo mmileng o o kwa ntle.

“O dira eng?” ga botsa Tumi.

“Ke batlana le leseka la me,” Geeta a araba.

Tumi o ne a ipotsa gore a e ka nna leseka le a le thwetseng.

O ne a gogela letsogo la jeresi kwa tlase gore le seka la bonala. “Ke solofela o tla le bona!” a rialo.

Mo letsatsing le le latelang kwa sekolong, Geeta o ne a hutsafetse. “Ke latlhegetswe ke leseka la me le ke le ratang la botala ba loapi,” ga rialo Geeta.

Tumi o ne a itse sentle kwantle ga pelaelo fa e le lone le a le tshwetseng. “Fela nna ke le thwetse. Ke la me jaanong!” a akanya jalo.

Fa Tumi a tsena kwa gae o ne a lebelela leseka gape. Fela o ne a akanya ka moo Geeta a neng a hutsafetse ka teng. O ne a rola leseka mme a le tsenya mo kgwatlheng ya gagwe. Tumi o ne a ya kwa gaabo Geeta.

“Bona gore ke tshotse eng!” Tumi a mmegela a tshoeditse leseka kwa godimo.

“Ke a leboga Tumi,” ga rialo Geeta.

Geeta o ne a itumeletse go bona leseka la gagwe le le phatsimang gape.

Go tlhaloganya

Kwala dikarabo ka mo dibukeng tsa go kwalela tsa gago:

1. **Ke mang yo o ithwaletseng leseka mo tseleng ya go ya gae?**
...o ithwaletse leseka mo tseleng ya go ya gae.
2. **Mmala wa leseka le le phatsimang e ne e le ofe?**
Mmala wa leseka le le phatsimang e ne e le wa...
3. **Mong wa leseka e ne e le mang?**
Mong wa leseka e ne e le...

Popego ya mafoko

Sebopapuo seno se kaya eng?

tana

Kwala lenaane la mafoko a a dirisang sebopapuo seno ka mo bukeng ya go kwalela ya gago.

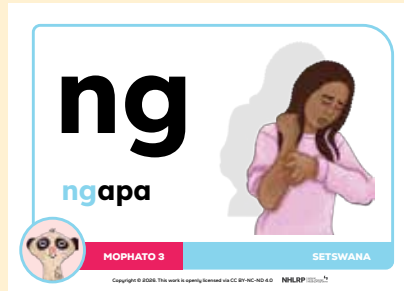
Simolola ka:

1. **rutana**
2. **letana**

Medumopuo

Ba refosana
go boeletsa
medumo eno:

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa dinoko.

nga	nge
ko	ku

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa mafoko.

mangena
koba

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Mme o ngotla diaparo tsa me. Kagiso ke mosimane yo o botlhale.
Dingata tsa dikgong di mo sekgweng. Mangena a gauta a mantle.
Lengana ke molemo wa sehuba. Manganga a tsosa ntwala. Rre o koba
dipodi mo tshimong.

Go kgaoganya lefoko le le kwadilweng ka dikarolo

Batla mafoko otlhe go tswa mo
kgannyeng a a dirisang:

ng k

Kwala lenaane la mafoko ano ka mo
bukeng ya go kwalela ya gago.

Go tlhaloganya

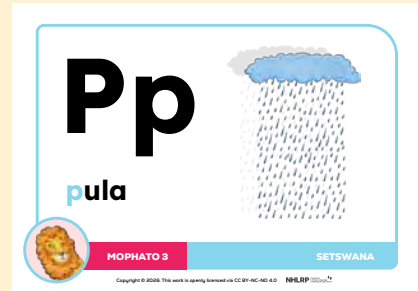
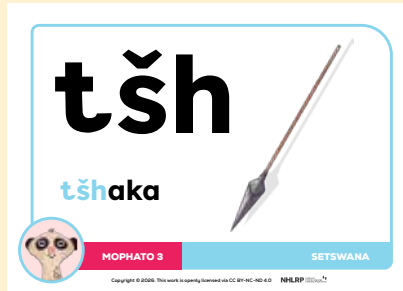
Buisana le molekane.
Mafoko ano a thitokgang a kaya eng?

tlhasela
tsietso

Medumopuo

Ba refosana
go boeletsa
medumo eno:

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa dinoko.

tšho	tšhu
pa	pu

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa mafoko.

tšholofelo
paka

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Ka paka ya selemo dipula di a na. Ditshepe di kgona go tlolela kwa godimo. Tsholofelo e dira gore motho a tiye mooko. Mo mosong go na le phoka mo tthageng. Malome o iphimola mofufutso ka sakatuku. Re dirisa pene e ntsho go kwala. Manong a ja ka ditshika.

Go kgaoganya lefoko le le kwadilweng ka dikarolo

Batla mafoko otlhe go tswa mo
kgannyeng a a dirisang:

tsh p

Kwala lenaane la mafoko ano ka mo
bukeng ya go kwalela ya gago.

Go tthaloganya

Buisana le molekane.
Mafoko ano a thitokgang a kaya eng?

go lelekisa
go roba

Kanelokgang ya Maitlhamelo

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa dinoko.

n	t	l	w
---	---	---	---

n	t	l	w	a	n	t	l	w	e	n	t	l	w	i
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa mafoko.

ntlwaela

dintlwana

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Nkoko o agela dikoko dintlwana. Dikatse tsa ga malome ga di a ntlwaela. Mme o ntlwaetsa go nna phepha. Ntlwana ya boithusetso e dirisa metsi. Dintlwana di le dintsi di agilwe ka maje. Rakgadi a re lebota le tla nkwela. Bana fa ba nkitse ba tla ntlwaela. Ntlwana ya dikoko e phepha.

Go kgaoganya lefoko le le kwadilweng ka dikarolo

Dirisa medumo e e fa tlase go bopa mafoko:

ng	k	tsh	p	n	tl
w	o	e	a	m	g

Kwala mafoko ano ka mo bukeng ya go kwalela ya gago.

Mokwalo

Kopolela mo bukeng ya go kwalela ya gago.

Pega pogo

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

O seke wa bua maaka!

Diphaposiborutelo tsa rona di na le melao. Barutabana ba le bantsi ba akaretsa o seke wa bua maaka mo melaong ya diphaposiborutelo tsa bone. A o ikobela molao ono?

Go bua maaka ke eng?

Go bua maaka ke fa mongwe a bua sengwe se e seng nnete. Batho ba bua maaka ka ntlha ya mabaka a a farologaneng. Dinako dingwe, ba bua maaka go amogela sengwe se ba se batlang. Dinako dingwe, ba bua maaka go leka go tshegisa batho kgotsa go dira metlae. Dinako dingwe ba bua maaka gonne ba sa batle go utlwiswa mongwe botlhoko ka go bua nnete.

Pharologanyo ya go bua maaka ke go ikanyega. Go ikanyega go kaya go bua nnete. Re tshwanetse go leka go bua nnete ka dinako tsotlhe.

A o na le bonnete?

Go siame go se nne le bonnete ka ga sengwe.

Se ga se kae gore ga o botlhale fa o sena bonnete ba sengwe. Go se nne le bonnete go go naya tšhono ya go ithuta. Tlhopha go botsa dipotso ka metlha fa o sa itse ka ga sengwe. Re ithuta jalo.

O seke wa dira e kete o itse sengwe le go bua maaka ka sone. Go tllhabisa ditlhong go lemogiwa gore o bua maaka.

Batho ba bangwe ba bona go siame go bua maakanyana. Fela ga go a siama. Maakanyana a dira gore o tlwaele go bua a mangwe. Maakanyana a gola go nna a matona.

Goreng go bua maaka go sa siama?

- Batho ba feleletsa ba sa go dumele, le fa o bua nnete.
- Maaka a tlišetsa wena le ba o ba ratang mathata.
- Maaka a dira gore batho ba seke ba itumela.

Selo se se siameng go se dira

- O seke wa rotloetsa baaki ka go ba reetsa, kgotsa ka go tshega metlae ya bone.

- Fa mongwe a go neela tshedimosetso e o senang bonnete ba yona, kopa bopaki.
- O seke wa phasalatsa tshedimosetso e o se nang bonnete ba yone.

Go tlhaloganya

Kwala dikarabo ka mo dibukeng tsa go kwalela tsa gago.

Kopolola mme o feleetse:

Lebaganya dipolelo gore di nne le bokao.

1	Nnete ke	go bona se ba se batlang.
2	Go siame	botlhokwa.
3	Batho ba bua maaka	go se nne le bonnete ka ga sengwe.

Popego ya mafoko

Kopolela lenaane la mafoko mo dibukeng ya go kwalela ya gago.

Thalela sebopapuo se se akareditswe mo lefokong lengwe le lengwe.

Sebopapuo seno se kaya eng?

1. **wisetsa**
2. **disetsa**
3. **besetsa**
4. **nesetsa**

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Mosimanyana wa modisa yo o goang 'tau'

Ka metlha Modise, o ne a disa dikgomo tsa gagwe kwa mafulong. Maitsiboa mangwe, o ne a utlwa baagi ba motse, ba bua. “Ke utlwile go twe tau e nngwe e sutlhile kwa serapeng,” mongwe a rialo. “Re ile go dirang fa e ka tlasela dikgomo tsa rona?” yo mongwe a botsa.

Moso o o latelang, Modise o ne a tsamaya gaufi le legora la kwa serapeng. A ipotsa gore go ka diragala eng fa nngwe ya ditau e ka tlasela dikgomo tsa gagwe. O ne a goa, “Tau! Ke e le e lelekisa dikgomo tsa me!”

Baagi ba tla ba taboga go tla go mo thusa. Ba fitlhela go sena tau. Modise a keketega fela ka ditshego.

“O seke wa goa ‘tau’ fa go sena tau epe e o e bonang, Modise!” Baagi ba ngongorega, le go phatlalala, ba mo tlogela foo.

Letsatsi le le latelang, o ne a sweetsa ka go tshameka ka bona gape. “Tau! Tau! Ke e le e lelekisa dikgomo tsa me!” o ne a goa. Baagi ba ne ba fitlhela go sena tau. “Tlogela go tshameka ka rona,” moagi yo mongwe o ne a rialo.

Letsatsi le le latelang, Modise o ne dutse mo losing lwa noka. Tau ke fa e tlola go tswa mo sekgweng e tlasela namane. “Tau! Tau! Go na le tau e e lelekisang dikgomo tsa me,” Modise a goa.

Ga go a ke ga nna le ope yo o tlang go mo thusa. Ka lotlatlana baagi ba ne ba ipotsa gore Modise o kae. Ba ne ba bona tau e ja namane. Ba ne gape ba fitlhela Modise. O ne a lela, “Nnete go ne go na le tau fa! Motlhape wa me o ne o phatlaletse.”

Monnamogolo mongwe a leka go mo gomotsa fa ba boela kwa motseng. “Re tla go thusa go batla dikgomo tsa gago tse di timetseng mo mosong, fela o se tlhole o bua maaka,” o ne a rialo. Go simolola ka letsatsi leo, Modise o ne a sweetsa gore a ka se tlhole a tshameka ka baagi ba bangwe gape.

Go tlhaloganya

Kwala dikarabo ka mo dibukeng tsa go kwalela tsa gago:

1. **Ke mang yo e neng e le modisa?**
...e ne e le modisa
2. **Modise o ne a le kwa kae fa dikgomo di ne di dira modumo?**
Modise o ne a le kwa...
3. **Ke mang yo o gomoditseng Modise?**
...o gomoditse Modise.

Popego ya mafoko

Sebopapuo seno se kaya eng?

bega

Kwala lenaane la mafoko a a dirisang sebopapuo seno ka mo bukeng ya go kwalela ya gago.

Simolola ka:

1. **obega**
2. **lebega**

Thitokgang: Thuto ya rona

Tokafatso ya puo:

Seane

Polelwana ya setso e e nang le molaetsa wa tsiboso kgotsa kgakololo mme go dirisiwa mafoko a tshwantshiso.

O le aramele le sa go tlahabetse.

Dirisa tšono nngwe le nngwe go ithuta dilo tse dintšwa.

Dikgang:

Botshelo kwantle ga tekanyetso

Malala o lwela thuto

Tlotlofoko

Tanzania: Naga e e kwa Aforikabotlhaba e e nang le thaba e e kwa godimo go di gaisa tsothe mo Aforika.

thuto: Go ithuta kwa sekolong kgotsa go tswa go ba bangwe gore o itse go le gontsi le go kgona go dira dilo tse dintšwa.

tekanyetso: Selekanyo se segolo go gaisa kana ntlha e e kwa kgakala go gaisa e sengwe se ka kgonang go fitlha kwa go yone.

letlelela: Go kaya fa mongwe a ka dira sengwe; go naya tetla.

mmueledi: Motho yo o ithutileng dithuto tsa molao mme a thusa batho ka mathata a semolao.

Pakistan: Naga e e kwa Asiaborwa, e e itsegeng ka dithaba tse di kwa godimo le dijo tse di monate.

tšono: Tšono ya go dira sengwe se se molemo, jaaka go ithuta kana go leka tiro e ntšwa.

thibela: Go tlhoma molao wa gore sengwe ga se a letlelelwa.

thibetswe: Ga go a letlelelwa kgotsa go kgatlhanong le melao.

Tlotlofoko

phasalatsosebele ya inthanete:

Lefelo le le mo mafaratlhatheng a inthanete mo go lone mongwe a kwalang megopolo ya gagwe le dikgang tsa gagwe gore ba bangwe ba di buise.

serutwa:

Sengwe se o se ithutang kwa sekolong jaaka dipalo, go buisa le saense.

go ithuta:

Go senya nako o ikatisa le go ithuta gore o kgone go tshaloganya le go gakologelwa tshedimosetso.

go aloga:

Go wetsa kgato e e reling ya thutego jaaka sekolo se se potlana kgotsa se se kwa godimo.

dikalogo:

Moletlo o o kgethegilemg wa go akgola batho ba ba weditseng dithuto.

tiro:

Tiro e motho a e dirang jaaka go nna morutabana, ngaka kgotsa motaki.

Botsa balelapa la gago:

A o akanya gore thuto e botlhokwa? Fa e le gore go ntse jalo, ke ka ntlha ya eng?

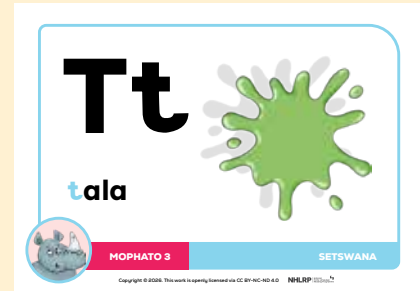
Nka dirisa thuto ya me jang ka tsela e e molemo?

Medumopuo

Ba refosana
go boeletsa
medumo eno:

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa dinoko.

nya	nyi
ti	to

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa mafoko.

nyemisa
tuku

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Dianyisi ke diphogologolo tse di anyisang. Tumelo e naya batho maatla le tsholofelo. Batimamolelo ba a thusa fa go go tuka molelo. Bana ba nwa metsi a a tsididi go tlosa lenyora. Mosadi o rwele tuku e e serolwana. Banna ba dinaga tse dingwe ba rwala dituku. Go palelwa ke go buisa go nyemisa mooko.

Go kgaoganya lefoko le le kwadilweng ka dikarolo

Batla mafoko otlhe go tswa mo kgannyeng a a dirisang:

ny t

Kwala lenaane la mafoko ano ka mo bukeng ya go kwalela ya gago.

Go tlhaloganya

Buisana le molekane.
Mafoko ano a thitokgang a kaya eng?

Tanzania
tekanyetso

Medumopuo

Ba refosana
go boeletsa
medumo eno:

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa dinoko.

tsa	tse
mme	mmu

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa mafoko.

letsatsi
mmoki

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Mmoki o boka kgosi. Itsukule legano ka metsi a letswai. Kgomo fa e tsofetse e a swa. A re tla opela mmogo kamoso? Mmaagwe o lwala thata! Mmetli o dira dilwana tsa legong. Mmala wa letsatsi o montle.

Go kgaoganya lefoko le le kwadilweng ka dikarolo

Batla mafoko otlhe go tswa mo
kgannyeng a a dirisang:

ts mm

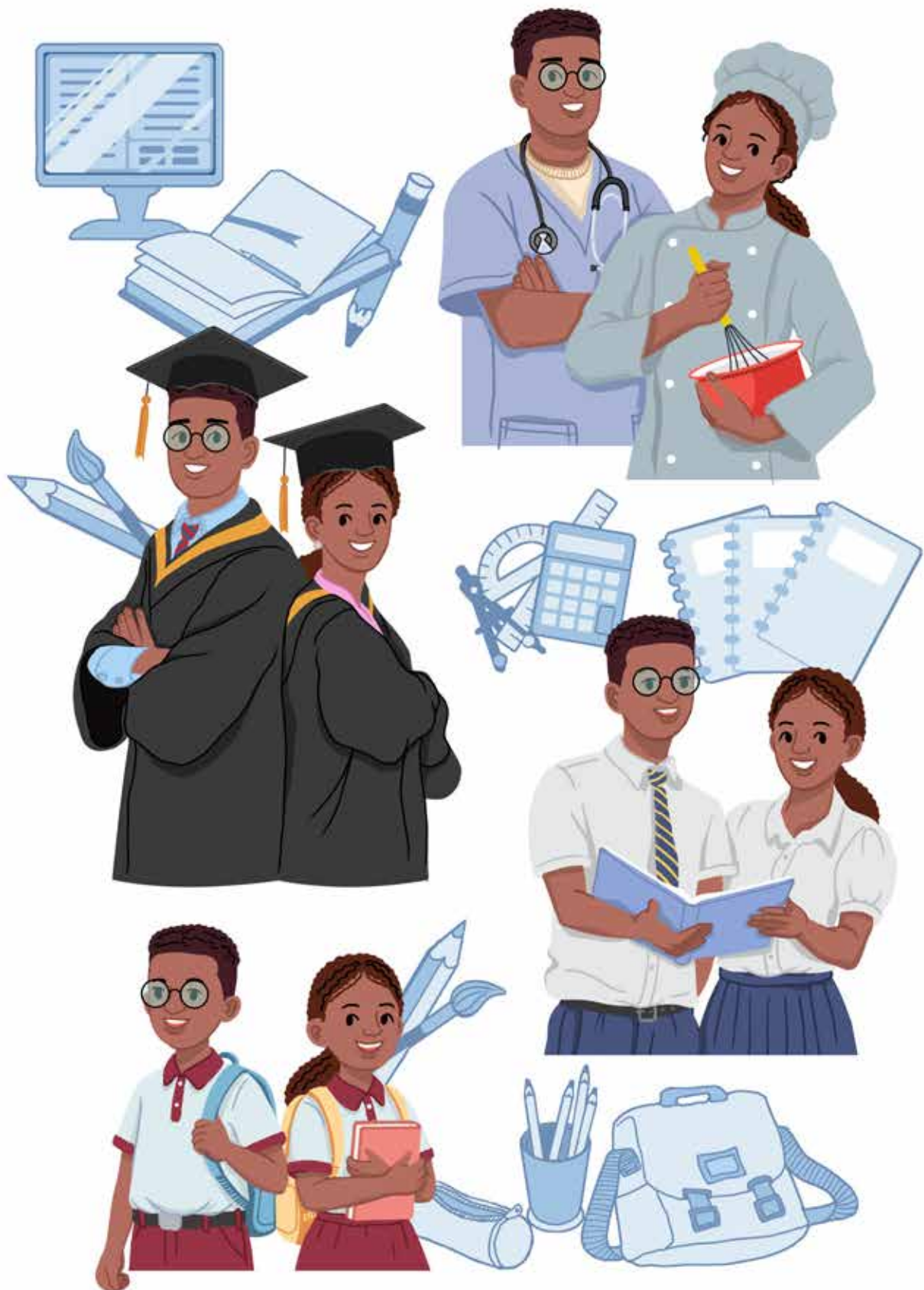
Kwala lenaane la mafoko ano ka mo
bukeng ya go kwalela ya gago.

Go tthaloganya

Buisana le molekane.
Mafoko ano a thitokgang a kaya eng?

mmueledi
go aloga

Thitokgang: **Thuto ya rona**

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa dinoko.

n	t	s	h
---	---	---	---

n	t	s	h	a	n	t	s	h	e	n	t	s	h	o
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa mafoko.

ntshasa

montsho

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Morutabana o ntshola ka lerato. Kgomo e na le mmala o montsho le bosweu. Mooki o ntshasa molemo mo dinthong. Modumo wa magadima o a ntshosa. Malome o ne a ntshekisetsa go thuba mae. Ga ke rate fa batho ba ntshela ka metsi. Mme o sweeditse go ntshiya le nkoko. Ga ke itumele fa batho ba ntshotla.

Go kgaoganya lefoko le le kwadilweng ka dikarolo

Dirisa medumo e e fa tlase go bopa mafoko:

ny	t	ts	mm	n	tsh
a	i	s	e	f	o

Kwala mafoko ano ka mo bukeng ya go kwalela ya gago.

Mokwalo

Kopolela mo bukeng ya go kwalela ya gago.

Qheleba Qoqo

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Ke nako mang Tsholofelo?

Tsholofelo o ne a nna le balelapa la gagwe. Tsholofelo o ne a na le ditsala le balosika ba ba nnang fa gaufi. Letsatsi lengwe rakgadiagwe o ne a ba etela.

“Dumela, rakgadi Tselane. O ikutlwa jang?” Tsholofelo a botsa.

“Ke siame Tsholofelo. Letsatsi la matsalo a gago le gaufi, mme ke na le mpho ya gago,” rakgadi Tselane a rialo. O ne a neela Tsholofelo mpho ya tshupanako e e phatsimang, ya mmala o o pinki.

“Ke go abela yone gore o kgone go buisa gore ke nako mang!” rakgadi Tselane o ne a araba.

“Ke itumeletse go ithuta ka yone! E bile ke rata tshupanako ya me e ntšhwa,” ka rialo.

Mmaagwe o ne a mo ruta ka dipalo le manaka a a leng mo go yone.

“Ke nako mang Tsholofelo?” rraagwe a botsa. Tsholofelo o ne a lebelela tshupanako ya gagwe. O ne a tlhakane tlhogo!

“Ke nako mang Tsholofelo?” mogolowe a botsa gape. O ne a lebelela dipalo le manaka a a leng mo tshupanakong. O ne a leka go gopola gore a kaya eng.

“Ke tlhakane tlhogo. Mme nka se latlhele seditse,” Tsholofelo o ne a ipolelela. O ne a dira jalo beke yotlhe. A ithuta nako kwa sekolong le kwa gae.

Letsatsi le le latelang rakgadi Tselane o ne a ba etela go nwa tee le bone. “Ke nako mang Tsholofelo?” o ne a mmotsa. “Ke ura ya bone!” Tsholofelo o ne a araba a le motlotlo.

O kgonne! Tsholofelo o ne a ithutile go buisa nako!

Go tlhaloganya

Kwala dikarabo ka mo dibukeng tsa go kwalela tsa gago:

1. Kgannyana eno e ka ga eng?

- a. Mosetsana yo o neng a kgona dipalo mme a palelwa ke nako.
- b. Tshupanako e e kgonang go bua.

2. Dikotana tse di mo tshupanakong di bidiwa eng?

- a. manakana
- b. diatla

3. O tlhoka eng go ithuta dilo tse dingwe?

- a. Lesego
- b. Nako le go dira ka natla.

Popego ya mafoko

Kopolela lenaane la mafoko mo dibukeng ya go kwalela ya gago.
Thalela sebopapuo se se akareditswe mo lefokong lengwe le lengwe.
Sebopapuo seno se kaya eng?

1. monnamogolo

2. mmemogolo

3. rremogolo

4. mosadimogolo

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Botshelo kwantle ga tekanyetso

Rebeca o tsaletswe kwa Dodoma kwa Tanzania. O godile a itse gore, thuto e botlhokwa.

“Sekolo se botlhokwa!” mmaagwe o ne a mmolelela. “Thuto e tlile go go naya botshelo jo bo se nang tekanyetso!” mmangwanaagwe o ne a mmolelela ka metlha.

Basetsana ba bangwe ka mo phaposing ya gagwe ba ne ba emisa go tla sekolong. Ba ne sa amogele thotloetso go tswa kwa magaeng a bona. “Nkgonne o rile basetsana ga ba botlhale jaaka basimane!” mongwe wa baithuti ka ene o ne a mmolelela.

“Mme o rile lenyalo le botlhokwa go feta sekolo mo basetsaneng,” yo mongwe a rialo.

Fa a ne a le kwa sekolong se segolo sa Kilakala, Rebeca o ne a lemoga gore basetsanyana ba le bantsi ba tlogetse sekolo. Ba ne ba nyalwa ba le bannye. “Goreng go se na basimane ba ba tlogelang sekolo?” Rebeca a ipotsa.

Mo bosigong joo, Rebeca o ne a lelela batsadi ba gagwe. “Ke kopa le ntetle go tsen a sekolo!” Rebeca a rialo. Mmaagwe le Mmangwanaagwe ba ne ba mo gopotsa gape, gore sekolo se botlhokwa thata. Rebeca o ne a ikutlwa a le lesego go nna le batsadi ba ba mo rotloetsang.

Rebeca o ne a dira dithuto tsa molao kwa Yunivesiti ya Dar es Salaam. Kwa Tanzania, molao ono o ne o dumelela basetsana go nyalwa ba le dingwaga di le 14. “Ke tlile go fetola molao o!” a akanya.

Rebeca le setlhopha sa gagwe sa balwela ditshwanelo ba ne ba dira ka thata go leka go fetola molao. Batho ba le bantsi ba ne ba re ba dira kgatllhanong le setso sa Tanzania.

“Setso sengwe le sengwe se se utlwisang basetsana botlhoko ga se se re tshwanetseng go se tshegetsa!” Rebeca a ganetsa.

Rebeca o ne a dira dikatlenegiso kwa kgotlatshekelokgolong ya kwa Tanzania. Baatlhodi ba ne ba dumelelana le Rebeca le setlhopha sa gagwe. Molao o ne wa fetolwa. Se se raya gore dingwaga tsa basetsana tsa go nyalwa di ne tsa fetolelwa go 18.

Rebeca ga a ka a emisa go dira ka thata go lwela ditshwanelo tsa basetsana. O ne a tswelela go thusa basetsana.

Rebeca o ne a dira ka natla go netefatsa gore basetsana botlhe ba itse gore sekolo se botlhokwa. “Thuto e tla go naya botshelo jo bo senang tekanyetso!” o ne a rialo.

Go tlhaloganya

Kwala dikarabo ka mo dibukeng tsa go kwalela tsa gago:

1. Rebeca o tsaletswe kwa kae?

Rebeca o tsaletswe kwa...

2. Rebeca o ne a tsena sekolo se segolwane sa kwa kae?

Rebeca o ne a tsena sekolo se segolwane sa kwa...

3. Rebeca o dirile dithuto tsa eng kwa yunivesithi?

Rebeca o dirile dithuto tsa... kwa yunivesithi.

Popego ya mafoko

Sebopapuo seno se kaya eng?

isa

Kwala lenaane la mafoko a a dirisang sebopapuo seno ka mo bukeng ya go kwalela ya gago.

Simolola ka:

1. utlwis

2. batlisa

Medumopuo

Ba refosana
go boeletsa
medumo eno:

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa dinoko.

tša	tši
moo	goo

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa mafoko.

setšhaba
mogoo

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Tšhisi e dirwa ka mašwi. Mogoo wa ntwā o a tshosa. Rapolase o tla rekisa dipoo di le nne. Setšhaba sa Batswana se bua Setswana. A o tla kgona go tšhotlha nama? Rremogolo o batla tootso ya gagwe ya tshipi. Mooki o tlhokometse balwetse.

Go kgaoganya lefoko le le kwadilweng ka dikarolo

Batla mafoko otlhe go tswa mo kgannyeng a a dirisang:

tš oo

Kwala lenaane la mafoko ano ka mo bukeng ya go kwalela ya gago.

Go tlhaloganya

Buisana le molekane.
Mafoko ano a thitokgang a kaya eng?

Pakistan
tšono

Medumopuo

Ba refosana
go boeletsa
medumo eno:

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa dinoko.

rra	rre
tle	tli

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa mafoko.

borre
tliisa

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

A ruri rremogolo ga a bone? Tliisa pitsa re tsholele rraago. Borre le bomme ba lema kwa masimong. Ditlamo di ka dirisiwa go phecola malwetse. Go molemo go tlotla bagolo botlhe. Rre Modise ke rralebenekele le legolo! Tlatlana e dirisiwa go tsenya mabele.

Go kgaoganya lefoko le le kwadilweng ka dikarolo

Batla mafoko otlhe go tswa mo
kgannyeng a a dirisang:

rr tl

Kwala lenaane la mafoko ano ka mo
bukeng ya go kwalela ya gago.

Go tthaloganya

Buisana le molekane.
Mafoko ano a thitokgang a kaya eng?

phasalatsosebele ya inthanete
tiro

Kanelokgang ya Maitlhamelo

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa dinoko.

s	w
---	---

s	w	a	s	w	e	s	w	i
---	---	---	---	---	---	---	---	---

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa mafoko.

swela

maswana

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Bana ba ja ka maswana. A o tla ntlogela ke swelela? Dijana tse di leswe di a tena. A ditsala tsa me di tla ntlela leswana? Borre ba tlogelela bana ba bona boswa. Malome o ntlogeletse boswa ba dipodi. Batho ba tlosa leswe mo dintlong. Pekwa e swetse mo tseleng.

Go kgaoganya lefoko le le kwadilweng ka dikarolo

Dirisa medumo e e fa tlase go bopa mafoko:

tš	oo	rr	tl	s	w
e	a	o	b	i	m

Kwala mafoko ano ka mo bukeng ya go kwalela ya gago.

Mokwalo

Kopolela mo bukeng ya go kwalela ya gago.

Raga rema

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Goreng re kwala?

Morutabana wa rona o ne a re neela tirogae. “Goreng batho ba kwala? Tsamayang le ye go batla dikarabo tsa gore goreng batho ba kwala,” a rialo.

Ke na ka fitlha kwa gae le go akanya ka lebaka le le lengwe, “Re kwala gore re kgone go romela melaetsa.”

Ke ne ka kopa rre go nthusa ka tirogae. O ne a itumeletse go nthusa.

“Ngwanake, go kwala go botlhokwa. Re tlhoka bakwadi mo lefatsheng,” rre a rialo.

Re ne ra senya diura re buisana ka ga tirogae. O ne gape a mpolelela ka ditiragalo tsa bokwadi.

Morago o ne a kwala ka ga dikakanyo le mabaka a re neng re buisana ka one.

Tirogae ya me e ne e lebega e itumedisa. Ke ne ke itumeletse go buisana ka ga dikakanyo tse re ka tsone.

Letsatsi le le latelang, morutabana o ne a re re nne ka mokgwa wa sediko. “Jaanong, a re bueng. Goreng batho ba kwala?” o ne a botsa.

Re ne ra neelana ka dikarabo tse di latelang:

“Batho ba kwala go buisana le go abelana ka dikakanyo.”

“Re kwala gore re seke ra lebala.”

“Ba bangwe ba kwala ka ga maikutlo a bone.”

“Ba bangwe ba kwala ka gone ke tiro ya bone.”

Go tlhaloganya

Kwala dikarabo ka mo dibukeng tsa go kwalela tsa gago.
Kopolola mme o feleetse:

Motho	Karabo
Ngwana	
	Re kwala go gakologelwa dilo tse re ithutang tsone.
Morutabana	
	Ke kwala gore ke gakologelwe dilo.

Popego ya mafoko

Kopolela lenaane la mafoko mo dibukeng ya go kwalela ya gago.
Thalela sebopapuo se se akareditswe mo lefokong lengwe le lengwe.
Sebopapuo seno se kaya eng?

1. reetsana
2. botsana
3. tlatsana
4. betsana

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Malala o lwela thuto

Malala ke morwadia Ziauddin. O tsaletswe kwa Pakistan, ka Phukwi 12, 1997. Fa Malala a ne a tsholwa, moagisane wa bone o ne a re ga se tshegofatso.

“Ke tlile go naya Malala wa me tšhono e nngwe le nngwe e mosimane a ka nnang le yona,” rraagwe a araba.

Ziauddin o ne a diragatsa tsholofetso ya gagwe. O ne a simolola sekolo sa basetsana kwa Mingora. Batho ba bangwe ba ne sa itumelela tshweetso ya ga Ziauddin. Ba ne ba sa akanye gore go ne go le botlhokwa gore basetsana ba ye sekolong.

Dilo di le dintsi di ne tsa fetoga fa MaTaliban ba thopa motse wa Mingora. Go nna le TV le go letsa mmimo go ne go sa dumelelwa. MaTaliban a ne a ganetsa basetsana go ya kwa sekolong.

Ziauddin o ne a patelediwa go tswalela dikgoro tsa sekolo sa gagwe.

“Ke ne ke batla go naya Malala le basetsana ba bangwe tšhono nngwe le nngwe e basimane ba nang le yona. Fela nka seke ka tsenya matshelo a bona mo kotsing,” Ziauddin a akanya jalo.

Ka Lwetse 2008, Malala o ne a neelana ka puo ya gagwe ya ntlha kwa Peshwar Press Club. “MaTaliban ba ntseela jang tshwanelo ya thuto ya me ya motheo?” Malala a botsa bareetsi.

MaTaliban a ne a galefa fa a bona mafoko a gagwe mo makwalodikgannyeng. Malala o ne a tswela ka go bua ka tshwanelo ya gagwe ya go bona thuto. Rraagwe o ne a mo tshegetsatsa.

Ka Diphallane 2012, Malala o a ne a palame bese a tswa go kwala ditlhatlhobo. O ne a thuntshiwa ke monna yo o neng a fitlhile

sefatlhego sa gagwe. Malala o ne a gobetse thata. O ne a tsewa ka sefofane go ya kwa bookelong jwa sesole jwa Pakistan.

Morago o ne a fofisetswa kwa UK go bona kalafi. E rile fa MaTaliban ba utlwa gore Malala o kwa UK ba ne ba ntsha matshosetsi a gore ba tlile go mo tlasela gape fa a ka boela kwa Pakistan. Fa a ne a le kwa bookelong, Malala o ne a amogela melaetsa e e monate. Batho ba le bantsi ba ne ba mo leboga.

E rile fa a le dingwaga di le 17, Malala a amogela sekgele sa botlotlegi jwa kagiso. E ne e le mofenyi yo monnye go se thopa! Malala o tswelela go lwela ditshwanelo tsa basetsana gore ba fitlhelele dithuto.

Go tlhaloganya

Kwala dikarabo ka mo dibukeng tsa go kwalela tsa gago:

1. Malala o tsaletswe kwa kae?

Malala o tsaletswe kwa...

2. Rraagwe malala e ne e le mang?

Rraagwe Malala e ne e le...

3. Ke bomang ba ba ganeditse basetsana go ya kwa sekolong?

...ba ganeditse basetsana go ya kwa sekolong.

Popego ya mafoko

Sebopapuo seno se kaya eng?

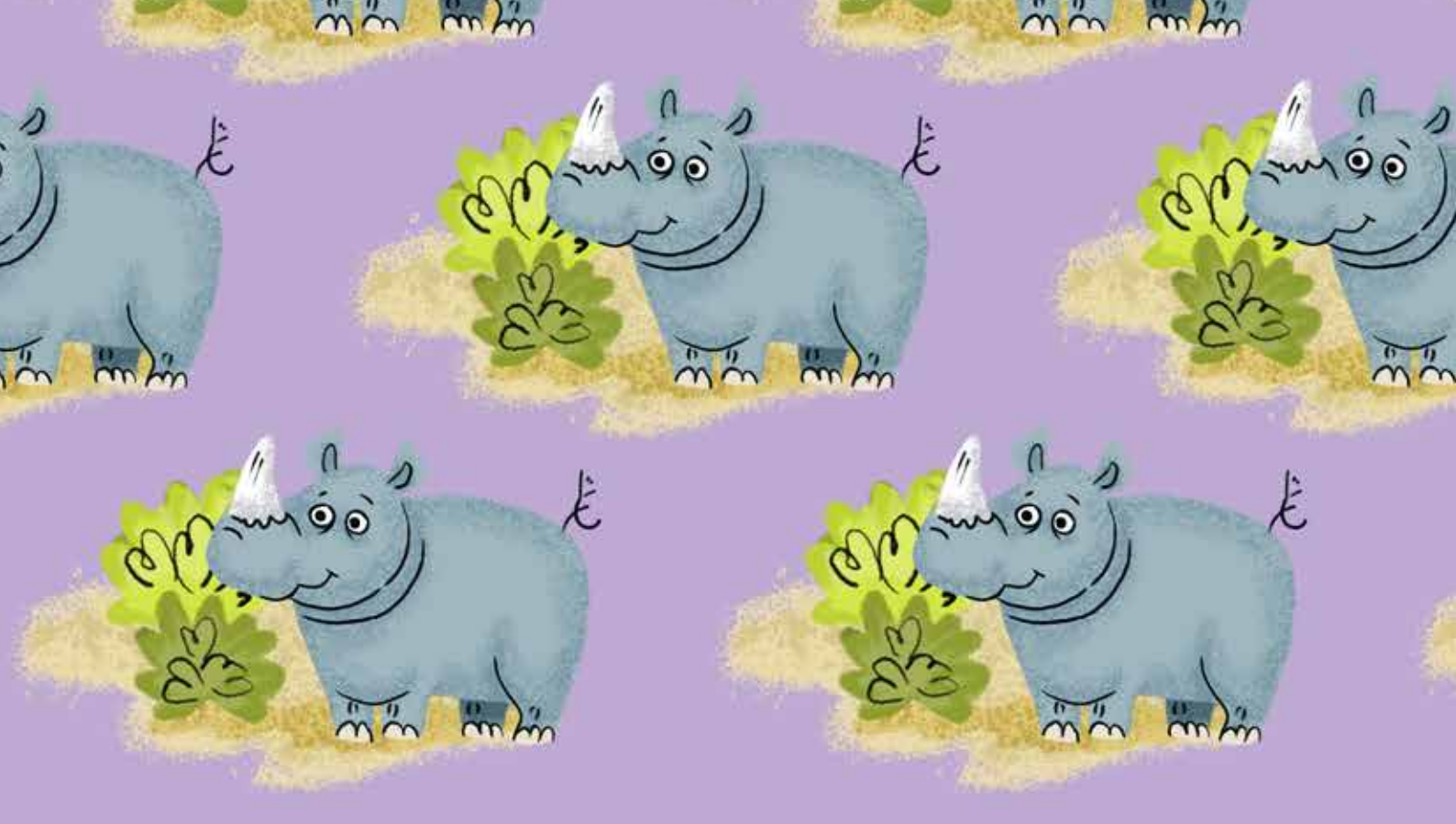
lana

Kwala lenaane la mafoko a a dirisang sebopapuo seno ka mo bukeng ya go kwalela ya gago.

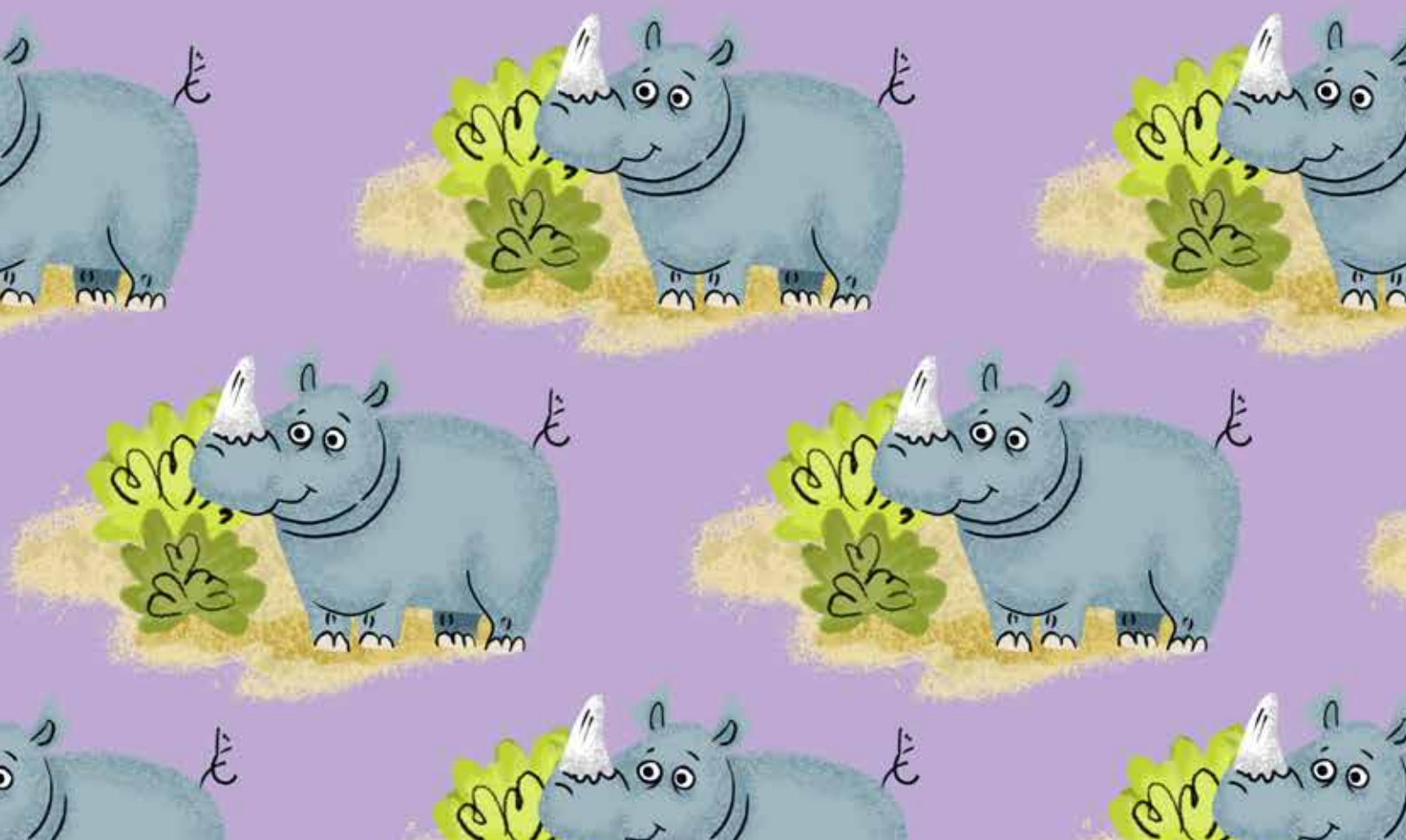
Simolola ka:

1. beelana

2. sielana

KGWEDITHARO 2

Thitokgang: Re a ikatisa

Tokafatso ya puo:

Seane

Polelwana ya setso e e nang le molaetsa wa tsiboso kgotsa kgakololo go dirisiwa mafoko a tshwantshiso.

Mokodue go tsosiwa o o itsosang.

Fa o tswelala o leka. O tla atlega.

Dikgang:

Zweli o dira kgwele

Li Jie, mohulametsu wa setswerere

Tlotlofoko

tlolatlola: Go kgona go ya kwa godimo le kwa tlase fa e betsa mo lefatsheng.

phuthetswe: Go phuthela kgotsa go tswalela sengwe ka pampiri, polasetiki kgotsa lesela.

e e dirilweng fa gae: E e dirilweng fa gae go dirisiwa dilo tse di leng teng, tse di sa rekiwang kwa lebenkeleng.

go nosa: Go bona ntlha ka go ragela kgwele ka mo gare ga dipale.

go tlhabiwa ke ditlhong: Go nna ditlhong kgotsa o sa phuthologa gonne sengwe se sa tsamaya sentle.

go nna le talente: Go kgona go dira sengwe sentle thata.

ntlentle: Se sentle thata thata kgotsa se gakgamatsa.

mohulametsu: Motho yo o hulang metsu a dirisa bora.

motshameko wa go hula: Motshameko kgotsa tirwana ya go hulela metsu go sengwe.

Tlotlofoko

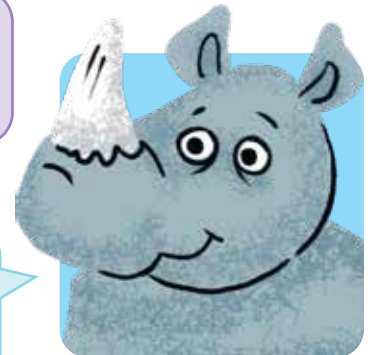
nepo:	Go kgona go betsa fa go totilweng kwantle ga go fosa.
ikatisa:	Go dira sengwe gangwe le gape go nna botoka mo go sona.
maiteko:	Go leka ka bojotle le go dira ka thata mo go sengwe.
tokafala:	go tokafala mo go sengwe go na le mo peleng.
ikemisetsa:	Go se ineele mme o tsaya tshweetso ya go tswelala o leka le fa go le thata.
boitshoko:	Go tswelala o dira mo go sengwe gangwe le gape, le fa go tsaya nako e telele go tokafala.

Botsa balelapa la gago:

Ke eng se o ileng wa tokafala mo go sone ka go ikatisa?

Ke eng se o eletsang o ka ikatisetsa sona thata? Goreng?

Medumopuo

Refosanang go buisa medumo yotlhe e o tshwanetseng go e itse:

a	l	e	i	k
b	m	o	ts	u
r	ê	t	nk	d
h	ô	w	p	y
g	sw	j	š	ph
ng	kh	kg	th	aa
ee	ii	oo	uu	mm
nn	rr	ny	tsh	tlh
n	tš	tl	tšh	nts
ntš	tshw	ntšhw	mp	sw
ngw	lw	jw	šw	nkg
ngw	nkh	kgw	nkh	mph

Buisana le molekane wa gago:

1. Ke medumo efe e o neng o sa e itse?
Kwala lenaane la medumo eno mo bukeng ya gago.
2. Ke medumo efe e o tlhokang go ikatisa go e buisa?
Kwala lenaane la medumo eno mo bukeng ya gago.

Ikatisetse go buisa le go kwala medumo:

- Itirele dipapetlanapuiso tsa gago go di dirisa kwa gae.
- Kopa go ya le Bukapuiso ya Ditumiso kwa gae.
Ikatisetse go buisa go tswa mo tsebeng eno.
- Kopa balelapa la gago go go biletsa medumo e e farologaneng. Kwala medumo fa fatshe.

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Refosanang go buisa mafoko a o tshwanetseng go a itse:

leka	bana	sega	aka	ama
akgola	thusana	lebana	bogola	phoka
golagana	sekgwage	tlhomolola	tshwantsha	khubamela
malao	leina	kopano	nalete	seolo
mokgatlo	kwala	tshwana	tlhapa	dimphe
swabisa	kgetholola	phuthela	botsalano	mokgwasa
šaka	mooki	koloi	seipone	ônto
jaana	tšhaka	lekgolo	tebogo	motogo
setšhaba	ngwagola	mokwatla	sekgopi	tlhabolola
tšhokolete	kwalošana	phuthulola	segwagwa	kgwathisa
sešabo	lefeelo	lookwane	morwalo	ngwana
maano	tlhotlhorela	tshimologo	lekwalonyana	tshwarisanang

Buisana le molekane wa gago:

1. Ke mafoko afe a o neng o sa a itse?
Kwala lenaane la mafoko ano, mo bukeng ya gago.
2. Ke mafoko afe a o tlhokang go ikatisa go a buisa?
Kwala lenaane la mafoko ano, mo bukeng ya gago.

Ikatisetse go buisa le go kwala mafoko:

- Ikatisa go dumisa mafoko a o sa a itseng.
- Kopa balelapa la gago go go biletsa mafoko a a farologaneng. Kwala mafoko fa fatshe.

Thitokgang: **Re a ikatisa**

Popego ya Puo

A o a gopola?

Karolo ya lefoko e bidiwa 'mofimi'.

Mofimi mongwe le mongwe o na le bokao.

Buisana le molekane wa gago:

- Buisa dimofimi le mafoko.
- Lefoko lengwe le lengwe le kaya eng?
- Mofimi mongwe le mongwe o kaya eng?

di

dipodi

diaparo

ga

bulega

segega

la

kwalela

remela

le

letile

bodile

A o ka akanya ka mafoko a mangwe
a a dirisang dimofimi tseno?

Thelelo

Gopola, thelelo e kaya:

- Go buisa kgang kwantle ga diphoso.
- Go buisa kgang ka lebelo le le siameng, jaaka fa o bua.
- Go buisa kgang ka maikutlo.

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Mpho o rwala ditlhako panana

“Mpho o ne a itumetse. E ne e le nako ya gore a ye kwa Mophatong wa R. Mpho o ne a na le ditlhako tse dintšhwa tsa sekolo, mme o ne a fitlhela go le thata go taboga ka ditlhako tsa gagwe tse dintšhwa.”

“Ditlhako tseno ga di ntekane. Di dinnye thata,” o ne a rialo a lela. Lerato a leba dinao tsa ga Mpho. O ne a ithiba molomo.

Ke fa a re, “Mpho, o rwele ditlhako tsa gago ka tsela e e sa siamang. Di lebega jaaka dipanana mo dinaong tsa gago.”

Lerato o ne a kopa Mpho gore a role ditlhako tsa gagwe. Go tswa foo a mo thusa go di rwala mo dinaong tse di maleba.

“Ke a leboga Lerato. Jaanong ditlhako tsa me di a ntekana. Ke mang yo o ileng go nthusa go rwala ditlhako ka moso?” ga botsa Mpho.

“Ke tla go thusa gore o ikatise. Fa maoto a gago a le botlhoko, go raya gore o rwele ditlhako ka tsela e e sa siamang,” ga rialo Lerato.

Letsatsi lengwe le lengwe, Lerato o ne a thusa

Mpho go rwala ditlhako sentle. Fa di ne di utlwisana dinao botlhoko, o ne a di rola. Go tswa foo o ne a di baya ka tsela e nngwe.

Go ne ga tsaya Mpho nako e telele go itse gore ke setlhako sefe se se tsenang mo lonaong lofe. Go ikatisa letsatsi le letsatsi go ne ga mo thusa go ithuta.

Mpho ga a tlhole a tlhoka thuso ya go rwala ditlhako. Mo malatsing ano, o thusa bana ba bangwe go rwala ditlhako!

Go tlhaloganya

Kwala dikarabo ka mo dibukeng tsa go kwalela tsa lona:

- 1. Ke mang yo o neng a na le ditlhako tse dintšhwa tsa sekolo?**
...o ne a na le ditlhako tse dintšhwa tsa sekolo.
- 2. Ke mang yo o thusitseng Mpho?**
...o thusitse Mpho.
- 3. Go ne go kaya eng fa dinao tsa ga Mpho di ne di le botlhoko?**
Fa dinao tsa ga Mpho di ne di le botlhoko, go ne go kaya gore...

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Kaelo o dira kgwele

Kaelo o ne a batla go tshameka kgwele ya dinao le bana ba bagolo. O ne a le ditlhong thata go ka kopa. Letsatsi lengwe, kgwele e ne ya tla mo tseleng ya gagwe. O ne a leka go raga kgwele, mme a fosa! A tabogela kwa gaabo. O ne a sweetsa ka gore o tshwanetse go ikatisa, mme o ne a tlhoka kgwele e a ka tshamekang ka yone.

Kaelo o ne a fitlhela kgwele e nnye e khibidu mo ntlong ya gaabo. O ne a leka go e raga, mme e ne e le nnye thata. Kaelo o ne a batla sengwe se se tla dirang gore kgwele e nne kgolo.

Sa ntlha, o ne a leka go phuthela kgwele ka lokwalodikgang, mme ya senyega. Morago ga moo, Kaelo o ne a bona dilo tse di ka mo thusang go dira gore kgwele ya gagwe e nne kgolo. A e phuthela ka polasitiki ya Simba. O ne a kgaola kgetsana ya bogologolo ya ga mmaagwe mme a phuthela kgwele ka yona. Go tswa foo, Kaelo o ne a bona mogala mongwe mme a bofa sengwe le sengwe ka thata. Kgwele e ne e le kgolo jaanong! O ne a ka kgona go e raga!

Kaelo o ne a ya go ikatisa kwa ntle. O ne a dira dipala ka matlapa. Kaelo o ne a raga le go raga kgwele mme ya feta mo gare ga dipala.

Morago ga malatsinyana, Kaelo o ne a lebelela bana ba bagolo ba tshameka kgwele ya dinao. Mongwe wa basetsana o ne a mo raya a re, “Ke go bone o nosa. O ka nna mo setlhopheng sa rona.” Morago ga go ikatisa ga gagwe gotlhe, Kaelo o ne a siametse go tshameka le bana ba bagolo.

Go tlhaloganya

Kwala dikarabo ka mo dibukeng tsa go kwalela tsa lona:

- 1. Kaelo o ne a eletsa go dira eng?**
Kaelo o ne a eletsa go tshameka le...
- 2. Kaelo o ne a dirisa eng go dira dipala?**
Kaelo o dirile dipala ka.
- 3. Ke eng se o se ithutileng mo go Kaelo?**
Ke ithutile gore...

Medumopuo

Refosanang go buisa medumo eno:

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa mafoko:

inela

sila

kika

molomo

mena

kumola

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

O simolola go itira lepodisi.

Morutabana a re bana ba akanye ka ga isagwe. Mongwe le mongwe a akanye gore o batla go dira tiro efe fa a godile. Bana ba tsosa modumo fa ba buisana. Ba a tshega ebile ba a ngangisana.

Gompieno morutabana a re bana ba diragatse tiro ya isagwe e ba e tlhopileng. Pule o itira lepodisi. Lerato o itira mooki. Kabo ena o itira mokgweetsi wa difofane. Botlhe ba a tshega gonne seno ke tirwana e e itumedisang!

Go kgaoganya lefoko le le kwadilweng ka dikarolo

Rulaganya mafoko go dira dipolelo. Tsenya matshwao a puiso mme o kwale dipolelo ka mo bukeng ya gago:

1. dipodi disa o modisa
2. bana lesang disa o

A o kgona go bona gore tseno ke dipolelo tsa pakajaanong?

Medumopuo

Refosanang go buisa medumo eno:

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa mafoko:

monna

manno

nne

gamola

mogoma

gagola

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Monna o lema ka mogoma.

Batho ba ba nnang mo motseng ba a lema. Banna ba lema ka dipholo. Monna o mongwe ena o lema ka terekere. Banni ba motse ba dira tiro ya go lema ka gale.

Banna ba a ngangisana, “Dipholo di goga mogoma go gaisa diesele.” ga rialo rre Tiro. “Nnyaa, diesele ke tsona tse di gaisang gonne ga di lape.” rre Kau a mo ganetsa.

Go kgaoganya lefoko le le kwadilweng ka dikarolo

Rulaganya mafoko go dira dipolelo. Tsenya matshwao a puiso mme o kwale dipolelo ka mo bukeng ya gago:

1. diesele di mogoma gogile
2. maloba lemile malome o

A o kgona go bona gore tseno ke dipolelo tsa pakapheti?

Kanelokgang ya Maitlhamelo

Medumopuo

Refosanang go kopanya medumo eno:

+

+

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa mafoko:

ngwana

gagwe

gweba

ngwaga

sengwe

logwa

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Ngwana o lelela dijo tsa gagwe.

Ngwagola go nele pula e kgolo. Dipodi di ne tsa kangwa ke metsi. Malome a re dipodi tsa gagwe tsona di falotse. O ne a di tswaletse ka legora gore di seke tsa wela mo nokeng. Monongwaga pula ga e na thata.

Go kgaoganya lefoko le le kwadilweng ka dikarolo

Aga mafoko o dirisa medumo eno. Kwala mafoko ka mo bukeng ya gago:

g-a-n-a
m-o-g-w-e-b-i

g	e	w	n	l	nn
i	b	o	tl	m	a

Mokwalo

Kopolela mo bukeng ya go kwalela ya gago:

Rona re rata go opela.

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Puisano: O se ka wa ineela Katlego!

Katlego le Dineo ba ne ba tswa sekolong. Katlego o ne a didimetse. O ne a lebega a tshwenyegile.

Dineo: Molato ke eng Katlego?

Katlego: Ga ke batle go ya sekolong kamoso.

Dineo: Goreng?

Katlego: Ke Labotlhano. Re ile go kopiwa go opela pina ya bosetšhaba.

Ga ke e itse mafoko.

Dineo: Nka ikatisa le wena. Ke itse mafoko otlhe.

Katlego: Seo se molemo. Nka itumela fa o ka kgona go nthusa.

Dineo le Katlego ba ne ba simolola go opela motshegare.

Dineo: Go na le mafoko a mantsi thata mo pineng e.

Katlego: O se ka wa tshwenyega. A re tswelele re ikatisa.

Dineo o ne a ikatisa diura di le dintsi go fitlhela letsatsi le phirima.

Katlego o ne a mo thusa.

Katlego: Ke foo ge o ka kgona! O dirile sentle Dineo! Ka moso re tla opelela kwa godimo kwa sekolong.

Dineo: Ke motlotlo. Ke ne ka ikatisa go fitlha ke kgona. Jaanong ga ke kgone go leta go ya sekolong.

Katlego: O a bona go ikatisa go dira gore o atlege!

Katlego: “Ke motlotlo. Ke ne ka reetsa go fitlhela ke kgona go opela pina eno. Jaanong, ke palelwa ke go leta gore Labotlhano o fitlha leng!”

Dineo: “Rre ka malatsi otlhe a re: Go reetsa go tsala katlego!”

Go tlhaloganya

Kwala dikarabo ka mo dibukeng tsa go kwalela tsa lona:

1. **Ke pina efe e Katlego a neng a tlhoka go ithuta yona?**
Katlego o ne a tlhoka go ithuta...
2. **Ke mang yo o neng a itse mafoko otlhe?**
...o ne a itse mafoko otlhe.
3. **Ba ikatisitse nako e kana kang?**
Ba ikatisitse...

Popego ya Puo

Re ka kgaoganya mafoko ka ditsela tse di farologaneng.
Buisana le molekane wa gago:

1 Ka medumo:	2 Ka dinoko:	3 Ka dikarolo tsa bokao:
d-i-p-o-d-i	di-po-di	Bokao jwa pod i ke eng? Karolo di ya lefoko e fetola jang bokao?

Jaanong o leka ka mafoko
ano: dikamela, dikobo

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Li Jie, mohulametsu yo o nang le bokgoni.

Li Jie o ne a nna bogologolotala kwa China. E ne e le mohulametsu yo o tumileng.

“Ga go ope yo o botoka. Ke mohulametsu yo o gaisang,” ga seba banna le basadi ba ba mo dikologileng.

Li Jie o ne a dumela fa e le mankge. “Ga go ope yo o botoka jaaka nna!” o ne a nagana jalo.

Ka letsatsi lengwe, Lie o ne a ikatisa go hula, Batho ba ne ba tla go mmogela. Lie Jie o ne a betsa bogare ba se se lepilweng.

“Ga go na yo o botoka. Ke mohulametsu yo o gaisang,” ba seba mme ba opa diatla. Lie Jie a ikoba.

Lie Jie o ne a bona monnamogolo mongwe yo o a rekisang oli. Monnamogolo o ne a bogetse Li Jie mme ga a ke a opa diatla.

“Goreng o sa nkopela diatla? A o kile wa bona yo o botoka go na le nna?” a botsa.

“Ga o mankge. O na le bokgoni gonne o ikatisitse thata, ga bua monnamogolo.

Li Jie o ne a sa itumela. O ne a ithaya a re mongwe le mongwe oa mo rata! “Ke eng se o ka se dira ge?” Lie Jie a botsa.

Monnamogolo o ne a baya lebotlolo fa fatshe. A baya papetlana ya kopore e e nang le mosima o monnye fa godimo mo lebotlolong. A tlatse mogopo ka oli. Go tswa foo, a tshela oli ka phatlha e nnye. Ga a ke a rothisa le fa e le lerothodi!

Boidiidi bo ne ba seba ba re, “Ga go ope yo o botoka.”

“Ke na le bokgoni jo ka gonne ke ikatisitse tota,” monnamogolo o ne a rialo.

Banna le basadi ba ne ba simolola go akanya. Gongwe fa ba ka ikatisa, le bona ba ka nna ba ba gaisang.

Go tlhaloganya

Kwala dikarabo ka mo dibukeng tsa go kwalela tsa lona:

1. **Li Jie o ne a na le bokgoni ba go dira eng?**
Li Jie o ne a na le bokgoni ba...
2. **Goreng Li Jie a ne a galefela monnamogolo?**
Lie Jie o ne galefela monnamogolo gone...
3. **Ke eng se monnamogolo a neng a re se botlhokwa go feta bokgoni?**
Monnamogolo a re go... go botlhokwa go feta bokgoni.

Popego ya Puo

Dirisa dikarolo tseno tsa lefoko go bopa mafoko:

ga
Sekao: senyega

la
Sekao: direla

le
Sekao: agile

Kwala manaane a mafoko ka mo dibukeng tsa go kwalela tsa lona.

Thitokgang: Re bakwadi

Tokafatso ya puo:

Maele

Polelwana e mafoko a yone a nang le bokao jo bo farologaneng le bokao jwa mmatota.

Phoso e tsamaya le mogatisi.

Fa o dira sengwe, ruri o tla dira diphoso.

Dikgang:

Buka ya ntlha ya ga Stacey

Bakwadi ba ntlha ba lefatshe

Tlotlofoko

phasalatsa: Go gatisa le go abelana ka buka kgotsa kgang gore batho ba bangwe ba e buise.

go siamisa: Go lekola le go siamisa se se kwadilweng gore e tthaloganyesege, e nne botoka kgotsa go siamisa diphoso.

mosiamisi: Motho yo o thusang mokwadi go tokafatsa tiro ya bona ka go lekola mopeleto, melao ya tiriso ya puo le dikakanyo.

tlhagiso ya buka: Tiragalo e e kgethegileng moo buka e ntšhwa e itsisiweng le go ketekwa.

motlotlo: Maikutlo a boitumelo fa o dirile sengwe sentle kgotsa o dirile ka thata go fithelela sengwe.

tempele: Moago o o kgethegileng kwa batho ba rapelang medimo ya bona teng.

ntlo ya polokelo: Lefelo le dilwana, dijo kgotsa didiriswa di bolokiwang teng.

thebolete: Karolwana e e phaphathi ya mmopa e batho ba neng ba e dirisetsa go kwala pele pampiri e ka tlhamiwa.

Tlotlofoko

dintlha:	Go nna le dikarolwana tse dintsi tse di akareditsweng ka kelotlhoko.
letshwao:	Sengwe se se emelang sengwe jaaka setshwantsho kgotsa popego e e nang le bokao jo bo kgethegileng.
mokwadi:	Motho yo o kwalang buka kgotsa kang.
mokwadi:	Mongwe yo o abelanang ka dikakanyo a dirisa mafoko.
kakanyo:	Mogopolo mo tlhaolganganyong ya gago.
bareetsi:	Batho ba ba buisang kgotsa ba reetsa sekwalo sa gago.
tlhotlheletsa:	Go rotloetsa mongwe go leka sengwe kgotsa go itshepa.

Botsa balelapa la gago:

O dirisetsa go kwala eng?

O gopola eng ka go ithuta go kwala?

Medumopuo

Refosanang go buisa medumo eno:

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa mafoko:

siile

diile

sediidi

khumo

khubama

khibidu

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Morwa wa kgosi o siile dikhumo.

Karabo o siile buka fa a ya kwa sekolong. O e lebetse gonne a ne a le thari. O ne a tsaya kgetsana e khibidu a ithaya a re ke ya gagwe. E ne e le kgetsana e khibidu jaaka ya gagwe. Fela fa a e bula, a lemoga gore ke ya ga mmaagwe.

Morwa wa kgosi o ile kwa moepong. O ne a ya go senka dikhumo. Fela o ne a lebala legae a diilwe ke dikhumo. Fa a boela gae, o ne a fitlhela rraagwe a mo siile. O ne a lwala a bo a isiwa kwa bookelong.

Go kgaoganya lefoko le le kwadilweng ka dikarolo

Rulaganya mafoko go dira dipolelo. Tsenya matshwao a puiso mme o kwale dipolelo ka mo bukeng ya gago:

1. tsaya dikhumo o
2. reka khiba o

A o kgona go bona gore tseno ke dipolelo tsa pakajaanong?

Medumopuo

Refosanang go buisa medumo eno:

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa mafoko:

ônto

rôka

sôka

lenao

legapu

kalana

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

O leka go baka mo ôntong.

Rakgadi o rata go baka dikuku. Ka gale o dirisa ônto ya motlakase. Maloba o ne a leka go baka ka molelo wa leiso. Fela ga a atlega, dikuku di ne di sa butswa. Ga a kitla a leka go dira jalo gape.

Mapodisi a re fa pula e na batho ba seke ba leka go tshela noka. Fela batho ba bangwe ba ne ba leka go e tshela. Metsi a ne a le boteng, a ba fitlha mo dinôkeng. Ba ne ba itsenya mo kotsing.

Go kgaoganya lefoko le le kwadilweng ka dikarolo

Rulaganya mafoko go dira dipolelo. Tsenya matshwao a puiso mme o kwale dipolelo ka mo bukeng ya gago:

1. dikhumo beile o
2. bona ônto o

A o kgona go bona gore tseno ke dipolelo tsa pakapheti?

Thitokgang: **Re bakwadi**

Medumopuo

Refosanang go kopanya medumo eno:

+

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa mafoko:

tlhware

sewelo

latlhwa

gotlhwa

wela

tlhoma

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Motlhwa o a senya.

Motlhwa ke tshenekegi. O ja diaparo le sengwe le sengwe. Fa o sa thibelwe, o ka senya dilo. Batho ba bolaya motlhwa ka botlhole gore o seke wa senya. Motlhwa fa o ja botlhole o wela fa fatshe.

Go kgaoganya lefoko le le kwadilweng ka dikarolo

Aga mafoko o dirisa medumo eno. Kwala mafoko ka mo bukeng ya gago:

tlh-a-m-a
tlh-w-a-y-a

w	m	a	ii	kh	e
tlh	n	l	ô	i	y

Mokwalo

Kopolela mo bukeng ya go kwalela ya gago:

Selo sele ke nna.

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Dikinane tsa ga nkoko

Bosigo bongwe le bongwe, rre o mpuisetsa dikinane. O nkapesa pele ka kobo e e boleta, a bo a simolola a re, “bogologolo tala...”

“Mo bosigong jono, rre o mpuisetsa jaaka gale. Koko.

o ne a feta fa phaposing ya me mme a re bona.”

“Lo dirang?” O ne a botsa.

Rre o ne a tshega mme a re, “Re buisa dikinane.”

“Nkoko o ne a lebega a gakgametse mme a tsamaya. Rre o ne a tswelela ka go buisa.”

“Bokhutlo! Robala sentle ngwanaka,” a rialo...

“Ke a leboga. Eo e ne e le kinane e e kgatlhisang,” ka edimola.

Nkoko o ne a boela mo phaposing ya me. “Ga go a siama go buisa dikinane. O tshwanetse go di anela, jaaka ke dira.”

Rre o ne a nyenya a re, “Mo malatsing ano, le rona re buisa dikinane. Bakwadi bangwe ba kwadile dikinane tse bommèmogolo ba bone ba neng ba di anela.”

“Ke a bona,” ga rialo Nkoko. “Go kwala dikinane ke kakanyo e e siameng. Fa re ka di kwala, bana ba le bantsi ba tla di utlwa le go itse dikgang tse.”

Go tswa foo Nkoko o ne a nna le mogopolo o o reng: “Ke batla buka ya me ya dikinane. O tshwanetse go reetsa dikinane tsa me tsotlhe mme o di kwale.”

Rre o ne a nyenya, “Ke tla dira jaaka o eletsa. Ke tla kwala buka ya dikinane tsa gago.” Mme o dirile jalo...

Go tlhaloganya

Kwala dikarabo ka mo dibukeng tsa go kwalela tsa lona:

1. **Rre o apesa ngwana wa gagwe ka eng?**
O apesa ngwana wa gagwe ka...
2. **Ke mang yo o batlang go nna le buka ya gagwe ya dikanane?**
...o batla go nna le buka ya gagwe ya dikanane.
3. **Goreng Nkoko a akanya gore seno ke kakanyo e e siameng?**
Nkoko o akanya gore seno ke kakanyo e e siameng gone...

Popego ya Puo

Re ka kgaoganya mafoko ka ditsela tse di farologaneng.
Buisana le molekane wa gago:

1 Ka medumo:	2 Ka dinoko:	3 Ka dikarolo tsa bokao:
e-m-e-l-a	e-me-la	Bokao jwa ema ke eng? Karolo la ya lefoko e fetola jang bokao?

Jaanong o leka ka mafoko ano: rôkela, agela

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Buka ya ga Stacey ya Ntlha

Stacey Fru o tsholetswe kwa Johannesburg ka 2007.

Go tloga fa a sa ntse e le lesea, Stacey o ne a rata dibuka.

Fa Stacey a le dingwaga di le supa, o ne a kwala buka ya gagwe ya ntlha. Setlhogo sa buka ya ga Stacey e ne e le 'Smelly Cats'.

O ne a raya batsadi ba gagwe a re, "Ke batla go gatisa buka ya me gore bana ba bangwe ba kgone go e buisa."

Mmaagwe Stacy o ne a romela buka kwa motseleganying. O ne a rata buka mme a dira gore e phasaladiwe. Stacey o ne a ikutlwa a le motlotlo.

Fa 'Smelly Cats' e ne e phasaladiwa, Stacey o ne a rulaganya moletlo wa go keteka buka ya gagwe.

"Ke kwadile buka eno ka bonna," Stacey a bolelela batlamoletlong. "Ke batla gore bana ba le bantsi ba Aforika ba kwale dibuka."

Stacey o ne a tswelela pele go gapa sekgele le go kwala dibuka tse dingwe.

Gape o kokoanya dibuka, diaparo le dikhomphutara go thusa batlhoki.

Stacey o neela dipuo go ruta le go tlhotlheletsa bana. Molaetsa wa gagwe ke gore bana ba ka dira sengwe le sengwe. "Ga o monnye thata kgotsa mogolo thata go ka tshela toro ya gago," ke sengwe se a se boleletseng bana ba le bantsi.

Go tlhaloganya

Kwala dikarabo ka mo dibukeng tsa go kwalela tsa lona:

1. O akanya gore buka ya ntlha ya ga Stacey e ne e ele ka ga eng?

Ke akanya gore buka ya ntlha ya ga Stacey e ne e le ka ga...

2. A o ka rata go buisa buka e e kwadilweng ke ngwana?

Ee, nka rata go buisa buka e e kwadilweng ke ngwana.

Nyaa, nka se rate go buisa buka e e kwadilweng ke ngwana.

3. Fa o ka kwala buka, e tla bo e le ka ga eng?

Fa nka kwala buka, e tla bo e le ka ga...

Popego ya Puo

Dirisa dikarolo tseno tsa lefoko go bopa mafoko:

la
Sekao: logela

le
Sekao: fetile

na
Sekao: amana

Kwala manaane a mafoko ka mo dibukeng tsa go kwalela tsa lona.

Medumopuo

Refosanang go buisa medumo eno:

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa mafoko:

tuulalo

muu

thuu

leê

meêdi

seêla

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Go ne go na le tuulalo go rile tuu!

Fa pula e na meêdi e a elela. Meêdi e elela mo dinokeng di bo di tlala. Fa noka e tletse, e gogola maje a ma tona. Fa maje a gogolwa ke metsi a a thubagana, thuu! Thuu! Ke modumo o mogolo o o tshosang. Phefo fa e foka ka maatla e thubaganya dilo. Ditswalo fa di butswa di a thubagana. Go utlwala thuu! Thuu! Rre o a omana fa ditswalo di thubagana. Rre o itumela fa go na le tuulalo.

Go kgaoganya lefoko le le kwadilweng ka dikarolo

Rulaganya mafoko go dira dipolelo. Tsenya matshwao a puiso mme o kwale dipolelo ka mo bukeng ya gago:

1. o mpho mo neêla
2. kopa morutabana tuulalo o

A o kgona go bona gore tseno ke dipolelo tsa pakajaanong?

Medumopuo

Refosanang go buisa medumo eno:

Go kgaoganya le buiwang ka

Kopanya medumo go buisa mafoko:

jalo	jela	dijalo
šaka	lešetla	šele

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Ba ja dijo tse di šeleng.

Bana fa ba tshameka ka molelo ba ka ša. Fa ba šele ba tla isiwa kwa bookelong. Dingaka di a omana fa bana ba šele. Go ša go ka senya letlalo. Gape go ka golofatsa motho. Ka ga jalo go kotsi. Jaanong batsadi ba ruta bana go tla go ša.

Bana ba itumelela dijo tse di monate. Fela fa dijo di šele ga di monate. “Ke mang a batlang go ja dijo tse di šeleng?” ga botsa Kedibone. “Dijo tse di šeleng ga di monate, fela ka dinako dingwe magogo a dijo a nna monate.” ga araba Dipuo.

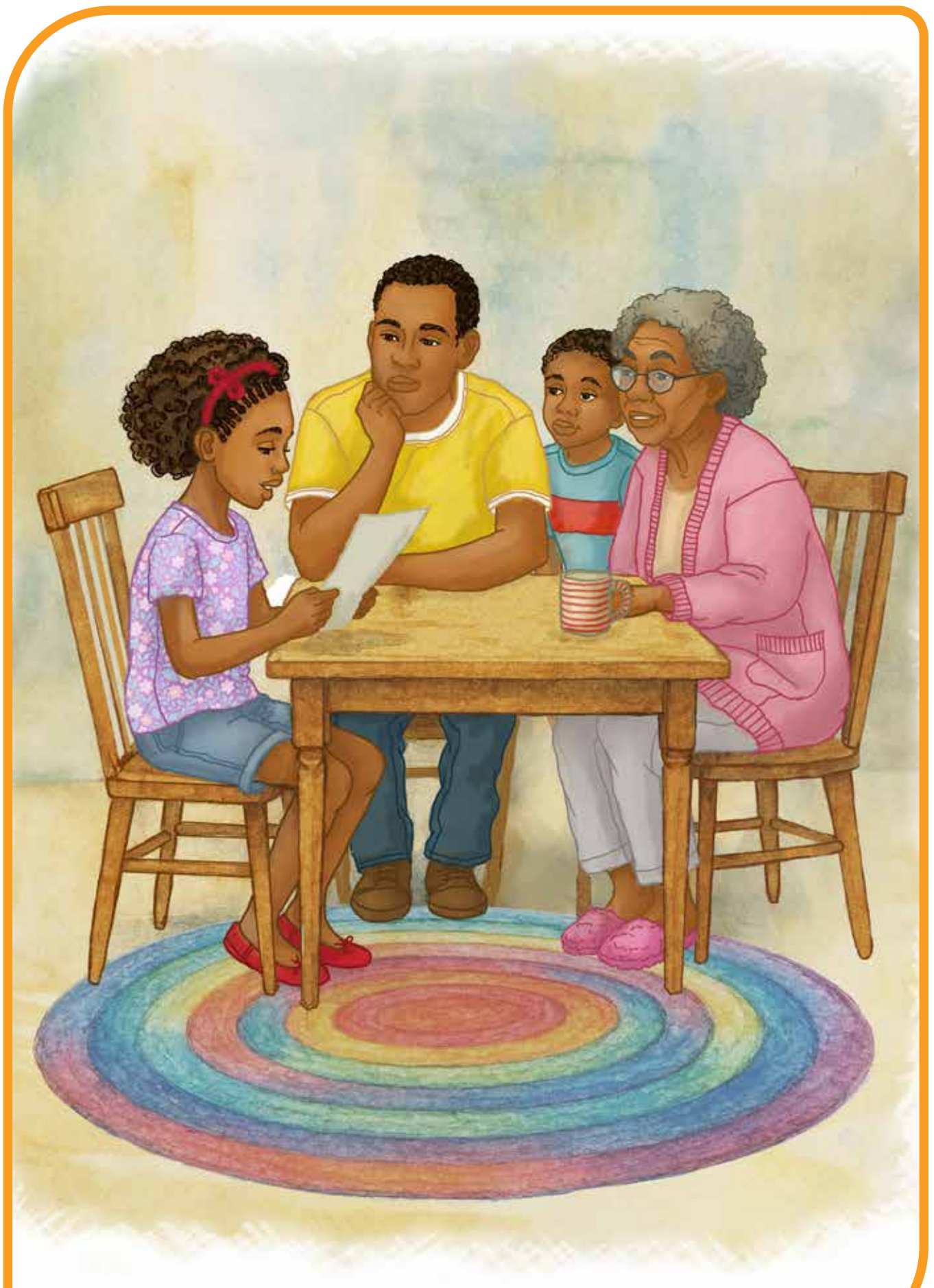
Go kgaoganya lefoko le le kwadilweng ka dikarolo

Rulaganya mafoko go dira dipolelo. Tsenya matshwao a puiso mme o kwale dipolelo ka mo bukeng ya gago:

1. šele bana maabane ba
2. jele nama banna ba

A o kgona go bona gore tseno ke dipolelo tsa pakapheti?

Kanelokgang ya Maitlhamelo

Medumopuo

Refosanang go kopanya medumo eno:

+

+

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa mafoko:

ntšhwa

mawelana

namola

tšhokolete

ntšhe

bowelo

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Ntšhe e beela mae.

Mme o tla rekela bana diaparo tse dintšhwa. Ke diaparo tsa sekolo tse di ntšhwa. Bana ba tla itumela gonne mme o tla ba rekela le ditšhokolete. Bana ba rata ditšhokolete thata! Fela tšhokolete ga e na dikotla.

Go kgaoganya lefoko le le kwadilweng ka dikarolo

Aga mafoko o dirisa medumo eno. Kwala mafoko ka mo bukeng ya gago:

tšh-e-l-e-t-e
d-i-n-tšh-w-e

n	tšh	w	i	t	e
j	š	l	ê	d	uu

Mokwalo

Kopolela mo bukeng ya go kwalela ya gago:

Jemo ke tiso.

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Tsotlhe ka go kwala

Go kwala go botlhokwa. Go re thusa ka ditsela tse dintsi.

1. Go laola maikutlo a rona

Re ka kwala gore re ikutlwa jang mo bukatsatsing. Seno se ka re thusa gore re ikutlwe botoka. Gape go ka re thusa go bona gore re dire eng ka maikutlo a rona.

2. Go abelana maikutlo a rona

Re ka kwalela ditsala tsa rona le ba malapa a rona dikarata, makwalo le melaetsa. Seno se re thusa gore re nne re ikgolaganya. Gape se re letla go tthalosa ka fa re ikutlwang ka teng.

3. Go abelana dikgang

Gape re ka dirisa makwalo, di-imeile le melaetsa go abelana dikgang tsa rona.

4. Go anela dikgang

Jaaka Stacey, re ka kwala dikgang tsa rona, le go thala ditshwantsho tsa tsona.

Go na le ditsela tse dintsi tse re ka tokafatsang bokgoni jwa rona jwa go kwala.

1. Go buisa

Fa re buisa gantsi, go kwala ga rona go tla tokafala.

2. Go ikatisetsa go kwala

Fa re ikatisa gantsi, go kwala ga rona go ka tokafala. Leka go kwala o ijesa monate fa o le kwa gae.

3. Nna le buka ya dintlha

Leka go bona buka ya dintlha ya gago. Tsamaya ka yone mme o kwale dikgopolo dingwe le dingwe tse dintšhwa tse o nang le tsone.

4. Abelana ka kwalo ya gago

Bontsha ditsala tsa gago le balelapa kwalo ya gago. Kgotsa ba buisetse dikgang tsa gago kwa godimo.

Go tlhaloganya

Kwala dikarabo ka mo dibukeng tsa go kwalela tsa lona:

1. **Ke eng se o ratang go se kwala?**
Ke rata go kwala...
2. **A o na le bukatsatsi kgotsa buka ya dintlha?**
Ee, ke na le...
Nnyaa, ga ke na...
3. **O ka tokafala jang mo go kwaleng?**
Nka tokafala mo go kwaleng ka...

Popego ya Puo

Re ka kgaoganya mafoko ka ditsela tse di farologaneng.
Buisana le molekane wa gago:

1 Ka medumo:	2 Ka dinoko:	3 Ka dikarolo tsa bokao:
w-e-l-a-n-a	we-la-na	Bokao jwa w ke eng ela ? Karolo na ya lefoko e fetola jang bokao?

Jaanong o leka ka mafoko
ano: ratana, gatana.

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Bakwadi ba ntlha ba lefatshe

Bokwadi ke sengwe se se botlhokwa se batho ba se tlhodileng.

Dingwaga di le 5, 000 tse di fetileng, batho ba simolotse go kwala la ntlha. Nngwe ya mafelo a go kwala go tlamilweng go ne go bidiwa Sumer.

Ditempele tsa kwa Sumer le tsone di ne di dirisiwa jaaka bobolokelothoto. Bobolokelothoto e ne e le kwa go bolokelwang mefuta e e farologaneng ya dithoto.

Batho ba ba neng ba kgona go kwala ba ne ba bidiwa bakwadi.

Bakwadi ba ne ba tshwanelwa ke go batla tsela ya go latedisa se se neng se bolokwa.

Bakwadi ba ne ba dirisa matshwao le ditshwantsho mo ditheboleteng tsa letsopa go bala dithoto tsotlhe.

Bakwadi ba ne ba kwala matshwao le ditshwantsho tsa bone mo ditheboleteng tsa letsopa tse di metsi. Morago ga moo dithebolete tsa letsopa tse di omileng di ne di bolokiwa jaaka rekoto ya dithoto tsotlhe tse di neng di le mo bobolekelothotong.

Fa nako e ntse e tsamaya, bobolokelothoto bo ne ba boloka dithoto tse dintsi. Bakwadi ba ne ba tshwanetse go kwala thata le go kwala ka bonako. Ba ne ba simolola go dirisa matshwao go na le go thala ditshwantsho ka botlalo.

Dithoto di ne di bolokiwa go ralala toropo.

Ka jalo, bakwadi botlhe ba ne ba kopana go sweetsa ka sete e e tshwanang ya matshwao a ba tla a dirisang botlhe. Se, se ne se ile go ba tlhalosetsa se se kwadilweng. Thulaganyo e ya go kwala, e ne ya bidiwa go twe ke khuneiforomo.

Seno, se ne sa diragala kwa Egepeto, Peru le China.

Mokwalo wa rona wa segompiano o ikaegile mo go seno.

Go kwala go thusitse batho go gakologelwa dikgopolo le dikgang.

Go tlhaloganya

Kwala dikarabo ka mo dibukeng tsa go kwalela tsa lona:

1. **Batho ba simolotse go kwala leng?**
Batho ba simolotse go kwala ka.
2. **Ditempele tsa kwa Sumer di ne di dirisiwa jaaka eng?**
Ditempele tsa kwa Sumer di ne di dirisiwa jaaka...
3. **Dira jaaka e kete o mokwadi yo o tswang kwa Sumer. Dira matshwao a: katse, metsi le diapole.**

Popego ya Puo

Dirisa dikarolo tseno tsa lefoko go bopa mafoko:

la
Sekao: direla

ga
Sekao: silega

i
Sekao: itira

Kwala manaane a mafoko ka mo dibukeng tsa go kwalela tsa lona.

Thitokgang: Re na le kutlwelobotlhoko

Tokafatso ya puo:

Seane

Polelwana ya setso e e nang le molaetsa wa tsiboso kgotsa kgakololo go dirisiwa mafoko a tshwantshiso.

Montsamaisa bosigo, ke mo leboga bo sele.

Fa re thusa batho fa ba na le mathata, ba tla re leboga morago.

Dikgang:

Khumo o nna le tsala e ntšhwa

Borothophate jo bo oketsegileng

Tlotlofoko

ditlhong:	Go ikutlwa o tshoga kgotsa o sa itshepe go bua le ba bangwe kgotsa go tsaya karolo.
go se tlwaelele:	Sengwe se se sa tlwaelegang kgotsa se farologane.
nosi:	Go nna nosi, go se na batho ba bangwe gaufi le wena.
bodutu:	Go ikutlwa o hutsafetse gonne o se na ditsala.
go tlhaphololwa:	Go se akarediwe mo setlhopheng kgotsa tirwana e ba bangwe ba e dirang.
kotsi:	Sengwe se se sa siamang se diragala ka tshoganyetso se sa rulaganngwa jaaka fa mongwe a gobala ka phoso.
bookelo:	Lefelo le dingaka le baaki ba tlhokomelang batho ba ba lwalang kgotsa ba gobetse.
khukhuna:	Go tsamaya ka tidimalo ka sephiri gore go se nne ope yo o go bonang.
pelotshweu:	Go abelana kgotsa go naya ba bangwe, le fa e le go neela ka sengwe se o se ratang.

Tlotlofoko

go leboga:	Go nna le ditebogo gonne mongwe a go thusitse kgotsa a le pelonomi mo go wena.
kutlwelobotlhoko:	Go lemoga fa mongwe a utlwile botlhoko, a hutsafetse, a le bodutu, a tlhoka sengwe mme wa mo thusa.
akaretsa:	Go letla mongwe go tsaya karolo, gore ba se ka ba ikutlwa ba tlhophololwa.
tlhopholola:	Go se akaretse mongwe kgotsa go mo letla go tsaya karolo.
setlhabelo:	Go tlogela sengwe se o se batlang gore o kgone go thusa kgotsa go tshegetsa motho yo mongwe.
kgomotso:	Go thusa motho gore a ikutlwe botoka fa a hutsafetse, a tshogile kgotsa a kgopisegile.

Botsa balelapa la gago:

A o ka mpolelela ka nako e o neng wa dira sengwe se se pelonomi?

A o ka mpolelela ka nako e o neng wa thusa mongwe?

Medumopuo

Ke medumo efe e o ka e kopanyang?

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa mafoko:

molelo

mpona

pompo

phuti

dimpho

phamola

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Phuti e a mpona.

Ka dinako tsa meletlo go abelwana dimpho. Batho ba itumelela dimpho. Bana ka gale ba newa dimpho tsa ditshamekisi. Ba fela pelo go di phutholola, ka ga jalo ba gagola sephuthelwana ka bonako.

Ke letsatsi la matsalo la ga Diile. Ke na le mpho e e kgethegileng. Fela ga ke batle gore Diile a mpone fa ke e phuthela. Fa a ka mpona e ka se nne kgagamatso. Ke batla gore a seke a itse gore ke phuthetse eng.

Go kgaoganya lefoko le le kwadilweng ka dikarolo

Rulaganya mafoko go dira dipolelo. Tsenya matshwao a puiso mme o kwale dipolelo ka mo bukeng ya gago:

1. mpho malome o mo naya
2. Diile sephuthelwana bona o

A o kgona go bona gore tseno ke dipolelo tsa pakajaanong?

Medumopuo

Ke medumo efe e o ka e kopanyang?

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa mafoko:

tsoma

letsatsi

motse

kgomo

mongwe

mokgabo

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Ke letsatsi la go kgabisa phaposi.

Ke letsatsi la setso kamoso. Bana ba kgabisa phaposi ya borutelo. Ba e kgabisa ka mebala ya ditso tse di farologaneng. Morutabana a re ba batle le makgabiso ya ditshwantsho tsa diaparo. Batho ba kgaba ka diaparo tsa ditso tsa bona.

Gompieno bana ba kgabile ka diaparo tsa setso. Ditso tse di farologaneng di kgaba ka mebala e e farologaneng. Ke mebalabala e e kgatlhang! Morutabana a re, "Mongwe le mongwe a re tihalosetse gore mokgabo wa gagwe ke wa setso sefe."

Go kgaoganya lefoko le le kwadilweng ka dikarolo

Rulaganya mafoko go dira dipolelo. Tsenya matshwao a puiso mme o kwale dipolelo ka mo bukeng ya gago:

1. bana kgabile ba
2. phaposi kgabisitse ba

A o kgona go bona gore tseno ke dipolelo tsa pakapheti?

Thitokgang: **Re na le kutlwelobotlhoko**

Medumopuo

Ke medumo efe e o ka e kopanyang?

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa mafoko:

tsala

tsena

tswala

nwela

botsa

ntsalake

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Maru a tswala letsatsi.

Maloba ke etetse ntsalake. Re ne ra tshameka ka dibaesekele. Fela maru a ne a tshatloga ka bonako. A ne a tswala letsatsi ga fifala. "A re tsene mo ntlong ka bonako!" ga rialo ntsalake a taboga. Pula e ne ya simolola go na.

Go kgaoganya lefoko le le kwadilweng ka dikarolo

Aga mafoko o dirisa medumo eno. Kwala mafoko ka mo bukeng ya gago:

ts-e-n-a
ts-w-e-l-e-l-a

n	ts	w	a	kg	ph
e	m	l	o	tšh	k

Mokwalo

Kopolela mo bukeng ya go kwalela ya gago:

Uusi o letsa wuwusela.

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Pule yo o ditlhong le patitšhoko

Pule e ne e le mosimane yo o ditlhong. Bontle e ne e le ene fela tsala ya gagwe ya mmatota. O ne a nna gaufi le ene ka mo phaposing.

Mo mosong mongwe, Rre Seleka o ne a tsena mo phaposiborutelong a tshotse lebokoso. “Madume barutwana,” o ne a ba dumedisa. Go tswa foo, Rre Seleka o ne a supetsa phaposi se se neng se le mo lebokosong. Le ne le tletse ka ditšhoko tse di mebalabala. “Ijoo! Ditšhoko tsa mebala e e farologaneng,” go ne ga bua Modiegi.

“Gompiano re ile go dirisa mefuta e e farologaneng ya mebala go kwala,” Rre Seleka a ba bolelela.

Le fa go ntse jalo, Pule o ne a utlwa botlhoko mme a ipitla matlho. “Molato ke eng, Pule?” Ga sebaseba Bontle.

Pule o ne a araba ka go seba a re, “Ga ke kgone go bona patitšhoko . Go nna thata gore ke bone mebala e mengwe.”

Bontle o ne a lebega a tshwenyegile. “Ke eng o sa bolelele Rre Seleka?”

Matlho a ga Pule a ne a le botlhoko e bile a le mahibidu fa a araba a re, “Ke a tshoga.”

Bontle o ne a buelela Pule. “Rre Seleka, Pule ga a kgone go bona mokwalo o o mo patitšhokong.”

Pule o ne a oketsa jaana, “Ke ne ka tlhatlhobiwa matlho mme ga ke bonele kgakala.”

Lerato a tsholetsa letsogo. “Rre Seleka, Pule a ka tsaya manno a me a a kwa pele. Nka nna kwa morago.”

Rre Seleka o ne a le motlotlo ka bopelonomi jwa ga Bontle le Lerato mo go Pule.

“Fa Pule a ntse a tsaya manno a gagwe a mantšhwa, o ne a nyenya mme a re, “Ke a leboga! Ke kgona go bona jaanong.”

Phaposi yotlhe e ne ya duduetsa. Ba ne ba itumeletse Pule.”

Jaanong Pule o ne a setse a nna kwa pele mo phaposing. O ne a bona sentle. “Ke a leboga,” a bua a nyenya.

Go tlhaloganya

Kwala dikarabo ka mo dibukeng tsa go kwalela tsa lona:

1. **Pule le Bontle ba ne ba nna kwa kae ka mo phaposing?**
Pule le Bontle ba ne ba.
2. **Go ne go na le eng mo teng ga lebokoso la ga Rre Seleka?**
Mo teng ga lebokoso la ga Rre Seleka go ne go na le...
3. **Ke mang yo o ithaopile go thusa Pule?**
...o ithaopile go thusa Pule.

Popego ya Puo

Re ka kgaoganya mafoko ka ditsela tse di farologaneng.
Buisana le molekane wa gago:

1 Ka medumo:	2 Ka dinoko:	3 Ka dikarolo tsa bokao:
i-ts-w-a-l-a	i-tswa-la	Bokao jwa tswala ke eng? Karolo i ya lefoko e fetola jang bokao?

Jaanong o leka ka mafoko
ano: ithiba, ikama

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Khumo o kopana le tsala e ntšhwa

Karabo le Dikgang e ne e le ditsala tse dikgolo tsa ga Khumo. Ka nako ya kgaotso, Rre Ngoma o ne a laela

Khumo go sala mo phaposiborutelong. “Re tla kopana

kwa ntle,” ga rialo Khumo go ditsala tsa gagwe.

“Khumo, ke lemogile gore Thomas ke motho yo o ditlhong. O phela a le nosi. Ke solofela gore o ka kgona go tshameka le ene,” Rre Ngoma o ne a rialo. Khumo o ne a sa itse gore a ka reng. O ne a akanya gore Thomas o bofitlha...

Khumo o ne a ya kwa ditsaleng tsa gagwe. “A o mo mathateng?” ga botsa Karabo. “Nnyaa, Rre Ngoma o fitlhetse pensele ya me fa fatshe,” o ne a bolelela ditsala tsa gagwe. O ne a bua maaka ka go nne o ne a batla go akanya ka tiro e Rre Ngoma a mo neetseng yone.

Bosigong boo, Khumo o ne a ngongoregela mmaagwe, “Rre Ngoma o nkopile gore ke tshameke le mosimane yo o bofitlha. Ga ke itse goreng.”

“Ga o patelesege,

Rre Ngoma o ne a go kopa fela,” mmaagwe o ne a mo araba.

Moragonyana fa Khumo a le mo bolaong, a akanya ka mokgwa o a neng a jewa ke bodutu ka teng fa a simolola sekolo. O ne a tsaya tshweetso ya go tshameka le Thomas.

Ka letsatsi le le latelang o ne a re, “A re akaretseng

Thomas go nna le rona,” o ne a kopa Dikgang le Karabo. “Goreng,” ba ne ba mmotsa. “Ke mo utlwela botlhoko, gape re ba bane, re ka tshameka ka ditlhophu,” Khumo o ne a rialo.

Khumo a kopa Thomas go tshameka le bone. Thomas o ne a se na bonnete ba seo, mme morago ga moo o ne a nyenya. Ba ne ba tshameka motshameko wa kgwele ya dinao wa bobedi kgatlhanong le bobedi. “O tle go tshameka le rona gape ka moso!” Dikgang o ne a mo laletsa.

“Ke ipela ka wena, Khumo,” ga rialo Rre Ngoma. Khumo le ene o ne a ikutlwa a le motlotlo.

Go tlhaloganya

Kwala dikarabo ka mo dibukeng tsa go kwalela tsa lona:

1. **Ditsala tse dikgolo tsa ga Khumo e ne e le bomang?**
Ditsala tse dikgolo tsa Khumo e ne e le... le...
2. **Rre Ngoma o ne a batla gore Khumo a tshameke le mang?**
Rre Ngoma o ne a batla gore Khumo a tshameke le...
3. **Basimane ba tshamekile motshameko ofe?**
Basimane ba tshamekile motshameko wa...

Popego ya Puo

Dirisa dikarolo tseno tsa lefoko go bopa mafoko:

le
Sekao: robile

ga
Sekao: ratega

i
Sekao: ikaba

Kwala manaane a mafoko ka mo dibukeng tsa go kwalela tsa lona.

Medumopuo

Ke medumo efe e o ka e kopanyang?

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa mafoko:

kona

nkgona

nkgwana

tshega

ntshasa

tshwana

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Basadi ba tshwere dinkgo.

Bana ba bona ditshwantsho tsa bogologolo. Ba lemoga gore ga di tshwane le tsa segompieno. Di a gakgamatsa gonne ga di na mebala. Tse dingwe di a tshegisa. “Bona gore diaparo tseno di ntse jang!” ga rialo Temogo a tshega.

Kwa sekolong re dira tirwana ya go taka. Ke tiro e bana ba kgonang go e dira. Re tshasa mebala mo ditshwantshong tsa rona. Bana ba bangwe ga ba kgone go dira ka kelotlhoko, ba ntshasa ka pente.

Go kgaoganya lefoko le le kwadilweng ka dikarolo

Rulaganya mafoko go dira dipolelo. Tsenya matshwao a puiso mme o kwale dipolelo ka mo bukeng ya gago:

1. bana ditshwantsho thala ba
2. kopano ntshasa ka pente o

A o kgona go bona gore tseno ke dipolelo tsa pakajaanong?

Medumopuo

Ke medumo efe e o ka e kopanyang?

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa mafoko:

nontsha

notshe

tshega

tshwara

ntshasa

bontsho

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

O itshasa ka bontsho.

Masole fa a ya ntweng ba itshasa ka bontsho. Ba re seno se dira gore baba ba seke ba ba bona motlhofo. Ba apara diaparo tse dintsho ebile ba tshwara dikgetsana tse dintsho. Fela mmala o montsho ga o tloge motlhofo.

Kwa laeboraring bana ba bontshana ditshwantsho. Ke ditshwantsho mo bukeng ya diaparo tsa masole. Ditshwantsho tseno di a kgatlha. Di bontsha diaparo go simolola ka tsa bogologolo go fitlha jaanong.

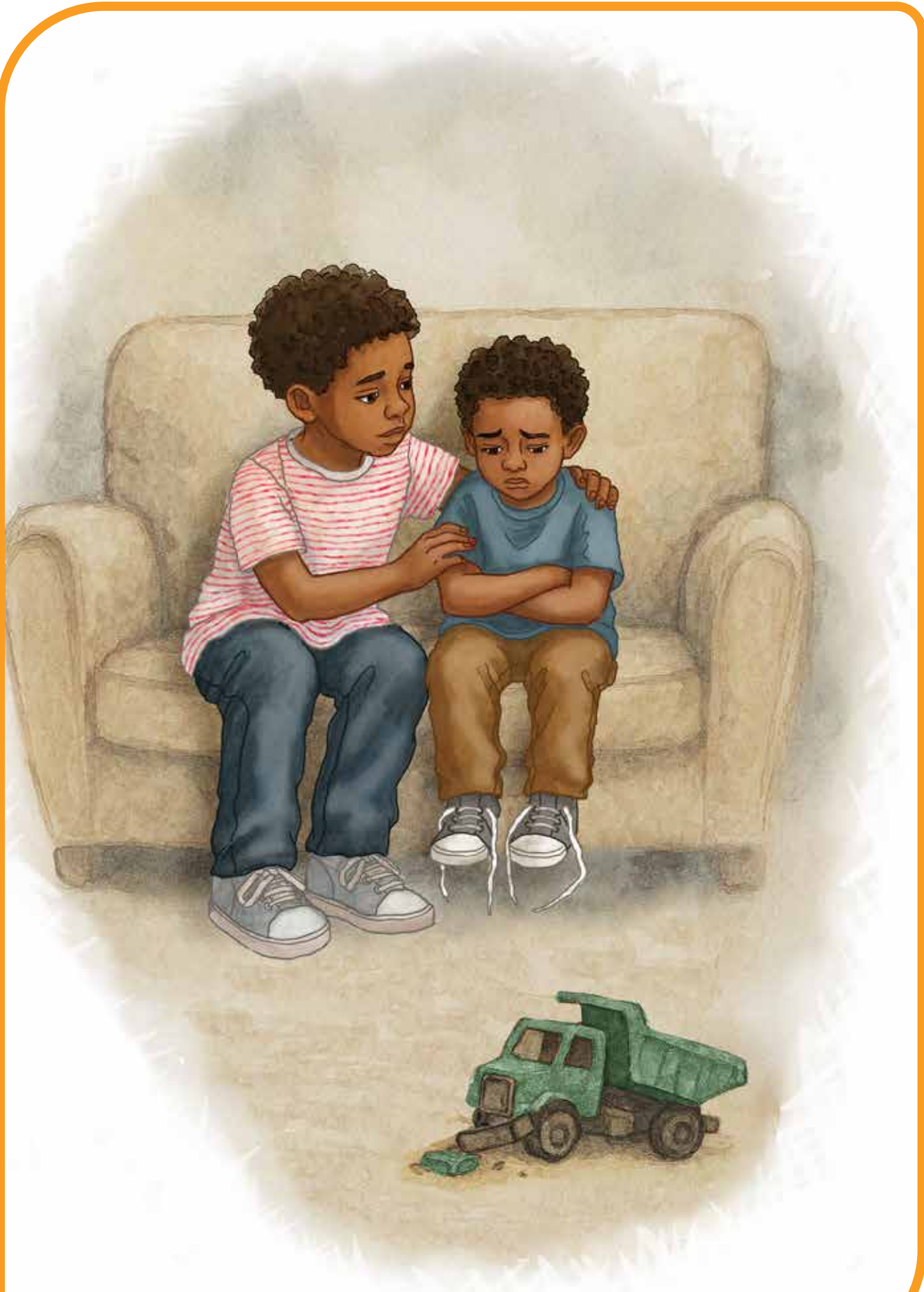
Go kgaoganya lefoko le le kwadilweng ka dikarolo

Rulaganya mafoko go dira dipolelo. Tsenya matshwao a puiso mme o kwale dipolelo ka mo bukeng ya gago:

1. bana di tshwantsho bone ba
2. ditshwantsho bana takile ba

A o kgona go bona gore tseno ke dipolelo tsa pakapheti?

Kanelokgang ya Maitlhamelo

Medumopuo

Ke medumo efe e o ka e kopanyang?

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa mafoko:

kgona

tšhelete

kgoma

nkgo

ntšhwa

kgwele

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Ba reka kgwele ka tšhekete.

Basetsana ba kgona go thsameka kgwele. Fela ga na tšhelete ya go reka kgwele. Ba bona setshwantsho sa kgwele ya bontsho le bosweu. Ba tla kopa mogokgo gore a ba rekele yona. Kgwele e ntšhwa e tla ba itumedisa.

Go kgaoganya lefoko le le kwadilweng ka dikarolo

Aga mafoko o dirisa medumo eno. Kwala mafoko ka mo bukeng ya gago:

kg-o-n-a
n-tšh-w-a-f-a-ts-a

tšh	kg	a	ts	e	n
w	o	k	i	l	f

Mokwalo

Kopolela mo bukeng ya go kwalela ya gago:

Uena ka bowena o wele.

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Diborele tsa ga Pule

P.O. Box 599

Madidi

Tshwane

0002

05 Mopitlwe 2023

Mna le Moh Puo ba ba rategang,

Ke nna Morena Seleka, morutabana wa ga Pule. Morwa wa lona, Pule, Gompieno ke ne ka kwala ka ditšhoko tsa mebalabala mo patitšhokong. Pule o dira sentle ka mo phaposing, fela gompieno o ne a palelwa ke go bona tiro e e kwadilweng mo patitšhokong.

Pule o ntse a kgaratlha go bona mo patitšhokong. O ne a feleletsa a mpoleletse gore ga a kgone go bonela kgakala.

Morutwanammogo le Pule, Lerato, o ne a ananya manno le ene ka bopelonomi. Pule jaanong o nna kwa pele, gore a kgone go bona patitšhoko. O itumetse thata mo setulong sa gagwe se sentšhwa.

Sekolo se ka thusa Pule go bona digalase tsa matlho. Pule a ka dira diteko tsa matlho mahala

go tswa go Ngaka ya Matlho. Ke ngaka ya matlho e e etelang bookelo ka Labone. Ngaka ya Matlho e thusitse bana ba le bantsi go bona digalase tsa matlho.

Fa o dumela gore Pule a bone Ngaka ya Matlho, tsweetswee o romele lekwalo la tetla. Mokwaledi wa sekolo o tla bo a na le Pule nako yotlhe.

Tsweetswee nteletse fa o na le dipotso.

Ditebogo,

Mna Seleka

Go tlhaloganya

Kwala dikarabo ka mo dibukeng tsa go kwalela tsa lona:

1. **Seno se tswa kwa go mang? Se kwaletswe mang?**
Lekwalo le tswa kwa go... le ya kwa go...
2. **Batsadi ba ga Pule ba tlhoka go romela eng?**
Batsadi ba ga Pule ba tlhoka go romela...
3. **A o akanya gore Ngaka ya Matlho ke leina la mmatota?**
Ee, ke akanya gore ke leina la mmatota.
Nnyaa, ga ke akanye gore ke leina la mmatota.

Popego ya Puo

Re ka kgaoganya mafoko ka ditsela tse di farologaneng.
Buisana le molekane wa gago:

1 Ka medumo:	2 Ka dinoko:	3 Ka dikarolo tsa bokao:
o-m-i-l-e	o-mi-le	Bokao jwa oma ke eng? Karolo le ya lefoko e fetola jang bokao?

Jaanong o leka ka mafoko ano: agile, lomile

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Borothophate ba tlaleletso

Ka Mosupologo mongwe, Mokgadi o ne a ntsha borothophate ba gagwe. O ne a lemoga gore Matuma ga a je.

Dijotshegare tsa gago di kae?

Mokgadi a botsa Matuma. “Ga ke na dijotshegare. Mmê o kwa bookelong, fela o se ka wa bolelela ope.” Matuma a rialo. Mokgadi o ne a abelana borothophate jwa gagwe le Matuma.

Ka Labobedi, Mokgadi o ne a kopa mmaagwe marothophate a mabedi. “Goreng?” a botsa. “Ke bolailwe ke tlala thata gompieno,” a rialo. Mmaagwe o ne a mo naya marothophate a mabedi mme a naya Matuma bo le bongwe kwa sekolong.

Ka Laboraro, Mokgadi o ne a dira borothophate ba tlaleletso. Mmaagwe o ne a mmona mme a botsa a re, “Borothophate ba tlaleletso gape?”

“Gompieno ke letsatsi la metshameko, ka jalo ke tlhoka dijo tsa tlaleletso,” a bua maaka. Kwa sekolong o ne a naya Matuma borothophate ba heme le kase.

Ka Labone, Mokgadi o ne a le thari mme ga a ke a ja difitlholo. “Ke kopa gore o mphe borothophate ba difitlholo?” a kopa mmaagwe. Ka nako ya kgaotso, o ne a tshwerwe ke tlala thata, mme o ne a naya Matuma borothophate ba tlaleletso.

Bosigong joo, Mmagwe Matuma o ne a leletsa Mmagwe Mokgadi. “Ke lebogela go bo o diretse Matuma dijotshegare mo bekeng eno. Ke ne ke le kwa bookelong,” a rialo.

Mmaagwe Mokgadi a nyenya mo pelong. Kwa bofelong o ne a tlhaloganya gore goreng morwadie a ne a tlhoka marothophate a tlaleletso.

“Mokgadi, ke tlhoka go bua le wena,” mmaagwe o ne a mmitsa. “Ke a itse gore goreng o ntse o kopa dijotshegare tsa tlaleletso,” mmaagwe a nyenya, “Fela ke eng o ne o sa mpolelele?”

“Ke solofeditse Matuma gore nka se bolelele ope,” ga rialo Mokgadi. Mmaagwe a mo raya a re, “E ne e le selo se se siameng. Ke ipela ka wena.”

Go tlhaloganya

Kwala dikarabo ka mo dibukeng tsa go kwalela tsa lona:

1. **Mmaagwe Matuma o ne a le kwa kae?**
Mmaagwe Matuma o ne a le kwa...
2. **Mokgadi o ne a naya Matuma borothophate bofe ka Laboraro?**
Ka Laboraro, Mokgadi o ne a naya Matuma borothophate ba...
3. **Go reng Mokgadi a sa bolelela mmaagwe nnete?**
Mokgadi ga a bolelela mmaagwe nnete ka gonne...

Popego ya Puo

Dirisa dikarolo tseno tsa lefoko go bopa mafoko:

ga
Sekao: thubega

i
Sekao: ikana

la
Sekao: apeela

Kwala manaane a mafoko ka mo dibukeng tsa go kwalela tsa lona.

Thitokgang: Re baenjinere

Tokafatso ya puo:

Maele

Polelwana e mafoko a yone a nang le bokao jo bo farologaneng le bokao jwa mmatota.

Go tshelela ditoro tsa gago.

Fa o akanya ka ga go dira dilo tse dikgolo, o ka fitlhelela ditoro tsa gago.

Dikgang:

**Lefetlho le le botlhale
la ga William**

**Sethuthafatsi sa
metsi sa letsatsi sa
ga Xochitl**

Tlotlofoko

lefetlho:	Motšhini o o dirisang phefo go dira motlakase kgotsa go pompa metsi.
komelelo:	Go nna sebaka kwantle ga pula, mme go le thata go lema.
jarata ya matlakala a didiriswa:	Lefelo le go latlhelelwang dilo tsa tsa bogologolo kgotsa dilo tse di robegileng, jaaka ditshipi, dipeipi, dikarolwana tsa peretshitswana gore batho ba kgone go di dirisa gape go aga kgotsa go baakanya dilo.
dilwana tse di senyegileng:	Dilwana tsa bogologolo kgotsa masaledi, jaaka ditshipi, dipeipi kgotsa dikarolwana tsa baesekele, tse di ka dirisiwang gape go dira sengwe se sentšhwa.
pompo:	Motšhini o o tsamaisang metsi go tswa kwa lefelong le lengwe go ya go le lengwe, jaaka go tswa mo sedibeng go ya kwa dijalong.
maatla a letsatsi:	Go dirisa maatla a letsatsi go dira motlakase kgotsa maatla.
go kgona go reka:	Go nna le madi a a lekaneng go reka sengwe.

Tlotlofoko

latlhilwe:	Sengwe se se latlhilweng kgotsa se sa tlole se tlokega.
go ribolola:	Sengwe se sentšhwa se mongwe a se dirileng go rarabolola bothata kgotsa go thusa batho.
go galalela:	Go nyenya ka boitumelo gonne o le motlotlo ka se o se dirileng kgotsa se mongwe a se dirileng.
moenjenere:	Motho yo o akanyang ka dikgopolo le go aga didirisiwa, metšhine kgotsa ditsamaiso tsa go rarabolola mathata.
setlhangwa ka popego:	Thulaganyo kgotsa setshwantsho se se bontshang kafa sengwe se tla dirwang ka teng.
leotwana la go goga:	Leotwana le le nang le kgole kgotsa lebanta le le thusang go tsholetsa kgotsa go tsamaisa dilo tse di bokete bonolo.
tora:	Moago o moleele.
phutlhamo:	Fa selo se wela fa fatshe kgotsa se thubega ka gonne se sa kgone go tsetsepela.

Botsa balelapa la gago:

Ke eng se o kileng wa se aga kgotsa wa se dira mo peleng?

Ke eng se o ka se agang kgotsa wa se dira fa o ne o ka kgona?

Medumopuo

Ke medumo efe e o ka e kopanyang?

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa mafoko:

natha

ntho

thintha

thala

thwala

nathwa

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Neo o na le ntho.

Bokao o thwetse tshupanako. O ne a e thintha lerole. Ke fa a lemoga gore o thwetse tshupanako ya segomppieno. E ne e le ntsho e na le maronthobane a masweu. Rre o ne a mo supetsa gore e dirisiwa jang.

Bokao o ne a thwantsha menwana a tshameka le ntšwa ya gagwe. E ne ya tlola ya loma tshupanako ya gagwe. Rre o ne a re a se tshwenyenge gonne tshupanako ga e kake ya nathwa ke meno a ntšwa.

Go kgaoganya lefoko le le kwadilweng ka dikarolo

Rulaganya mafoko go dira dipolelo. Tsenya matshwao a puiso mme o kwale dipolelo ka mo bukeng ya gago:

1. tshupanako bokao o thwetse
2. e loma ntšwa tshupanako

A o kgona go bona gore tseno ke dipolelo tsa pakajaanong?

Medumopuo

Ke medumo efe e o ka e kopanyang?

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa mafoko:

nela

lenyora

nonyane

wisa

anywa

gonywa

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Mašwi a anywa ke podi.

Kwa moepong batho ba dirisa metšhini. Gauta le tshipi di gonywa go tswa mo majeng. Di gonywa ka motšhini o mogolo. Fa go le mowa o o botlhole, dinonyane di sia. Fa batho ba bona dinonyane di sia, ba tswa mo moepong.

Manong a ja dibodu. Fa phologolo e sule a dirisa dinala tsa ona go e phunya. A gonya mateng a phologolo. Matlho a phologolo e e suleng ona a gonywa ke lenon le letona.

Go kgaoganya lefoko le le kwadilweng ka dikarolo

Rulaganya mafoko go dira dipolelo. Tsenya matshwao a puiso mme o kwale dipolelo ka mo bukeng ya gago:

1. phologolo bodile e
2. dinonyane tswile mo moepong di

A o kgona go bona gore tseno ke dipolelo tsa pakapheti?

Thitokgang: **Re baenjinerere**

Medumopuo

Ke medumo efe e o ka e kopanyang?

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Kopanya medumo go buisa mafoko:

mong

ngwega

tloga

utlwa

lewatle

ngoka

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Ba utlwa mosumo wa lewatle.

Morutabana o bontsha bana video ya kwa lewatlang. Ba bona metsi a lewatle a dira makhubu. Ba utlwa mosumo wa metsi a lewatle. Modumo o utlwala kgakala.

Go kgaoganya lefoko le le kwadilweng ka dikarolo

Aga mafoko o dirisa medumo eno. Kwala mafoko ka mo bukeng ya gago:

n-o-ny-a-n-e
u-tl-w-a

tl	e	ng	ny	a	l
w	u	th	o	b	n

Mokwalo

Kopolela mo bukeng ya go kwalela ya gago.

*Xho ke modumo o puong
ya ma Xhosa.*

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Emisa melelo!

Marang le mmaagwe ba ne ba nna kwa ntle ga Motse Kapa.

Malomaagwe o ne a ba agela ntlo e nnye ka matlhare a tshipi. E ne e na le lebati le matlhabaphefo a mabedi.

Ntlo e ne e le nnye mme Marang o ne a na le bolao jwa gagwe le khaboto ya go baya diaparo le dilo tse dingwe. Mmaagwe o ne a dira ka natla go dira gore ntlo ya bona e lebege e le ntle.

Mo bolong jwa bona jwa matlo a mannye, Marang o ne a na le ditsala tse dintsi. Go ne go le monate go tshameka le bona fa sekolo se tswa.

Mme ngwaga le ngwaga ka Sedimonthole, phefo e ne e nna maatla thata.

Mongwe le mongwe o ne a le kelotlhoko ka molelo. Phefo e ne ya dira gore dikgabo tsa molelo di gole thata mme di tsamaye ka bonako.

Mongwe le mongwe o ne a le kelotlhoko ka molelo. Phefo e ne ya dira gore dikgabo tsa molelo di gole thata mme di tsamaye ka bonako.

Basimane ba ne ba sweetsa ka gore ba dire sengwe. Ba ne ba batla go emisa melelo gore e se ka ya fisa matlo a bone.

Letsatsi le letsatsi, ba ne ba phutha matlakala mme ba a fitlha kgakala le mmila wa bona.

Ka Lamatihatso, ba ne ba epa bojang jo bo neng bo dikologile boloko ya bone, mme ba bo rwalela kgakala le mmila wa bona.

Go ise go ye kae, malapa a mangwe a ne a lemoga se basimane bano ba neng ba se dira.

Ba ne ba bona gore boloko ya basimane o lebega o le phepa e bile o rulagantswe sentle.

Gape ba ne ba bona gore ba sireletsegile mo melelong.

Go ise go e kae, batho ba le bantsi ba ne ba dira fela jaaka Marang le ditsala tsa gagwe. Mme go tloga ka nako eo go ya pele, go ne ga nna le melelo e mennye.

Go tlhaloganya

Kwala dikarabo ka mo dibukeng tsa go kwalela tsa lona:

1. **Marang o ne a nna kwa kae?**
Marang o ne a nna kwa...
2. **Phefo e ne ya dira molelo eng?**
Phefo e ne ya dira...
3. **Basimane ba ne ba dira eng go leka go emisa melelo?**
Basimane ba...

Popego ya Puo

Re ka kgaoganya mafoko ka ditsela tse di farologaneng.
Buisana le molekane wa gago:

1 Ka medumo:	2 Ka dinoko:	3 Ka dikarolo tsa bokao:
d-i-n-o-ny-a-n-e	di-no-nya-ne	Bokao jwa nonyane ke eng? Karolo di ya lefoko e fetola jang bokao?

Jaanong o leka ka mafoko
ano: dibuka, ditlolo

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Kakanyo e e botlhale ya ga William ya lefetlho

William o goletse mo motsaneng wa kwa Malawi, o o bidiwang Wimbe. Go ne go sena motlakase kwa Wimbe.

Batho mo motseng wa gaabo William ba ne ba ikantse mo puleng, go nosetsa dijalo tsa bona.

Fa William a le dingwaga di le 14, Malawi e ne ya tlaselwa ke komelelo. Balemi ba ne ba palelwa ke go nosetsa dijalo tsa bone, ka jalo dijo di ne di tlhela.

Balelapa la ga William ba ne ba na le dijonyana tse di neng di lekane go jewa gangwe mo bosigong. William o ne a patelesega go tswa mo sekolong. Batsadi ba gagwe ba ne ba palelwa ke go duela madi a sekolo a gagwe.

Ka gone William o ne a sa tlole a ya kwa sekolong, o ne a rata go ya kwa laeaborari. Ka letsatsi lengwe o ne a bona buka e e bidiwang Using Energy. Buka e ne e tlhalosa gore o ka dirisa mafetlho go fetlha maatla.

William o ne a sweetsa ka gore o tla dirisa lefetlho go tliša motlakase mo motseng wa gaabo.

William o ne a batla didiriswa tsa go dira lefetlho kwa lefelong la bolatlhelo go dira lefetlho. Batho ba bangwe ba ne ba mo tshega, fela o ne a tswelapele.

Mo bosigong bongwe, William o ne kwa bofelong a kgona gore lefetlho le dikologe. Lefetlho le ne le le dira maatla a lekaneng go tshuma mabone a mane le seyalemowa. William o ne a dirisa mabone go buisa bosigo.

William o ne a batla go tliša metsi le motlakase kwa motseng wa gaabo otlhe. O ne a dira ka thata go aga lefetlho le legolo. O ne a

dirisetsa lefetlho le lentšhwa la gagwe go pompa metsi go tswa mo sedibeng. Jaanong balemi ba ne ba kgona go nosetsa dijalo tsa bone! Morago ga dingwaga di le mmalwa, rradikgang mongwe o ne a tla go kwala kgang mo lekwadikgannyeng ka lefetlho la ga William. Batho ba ne ba buisa ka ga kakanyo e e gakgamatsang ya ga William. Batho ba a sa ba itseng ba ne ba itumelela boitlhamedi jwa gagwe gore ba be ba mo duelele go ya sekolong, le kwa Yunivesithi tota!

Go tlhaloganya

Kwala dikarabo ka mo dibukeng tsa go kwalela tsa lona:

1. **William o ne a nna kwa kae?**
William o ne a nna kwa...
2. **William o ne a tlhola kwa kae?**
William o ne a tlhola kwa...
3. **William o ne a aga eng?**
William o ne a aga...

Popego ya Puo

Dirisa dikarolo tseno tsa lefoko go bopa mafoko:

le
Sekao: agile

na
Sekao: utlwana

ga
Sekao: lebega

Kwala manaane a mafoko ka mo dibukeng tsa go kwalela tsa lona.

Go kgaoganya lefoko le le buiwang ka dikarolo.

Fetolela dipolelo mo pakapheting.

Gopola, fa re fetolela polelo mo pakapheting, re:

- *Fetola lediri go bontsha gore tiro e diragetse.*

1. Kopololela mafoko ka mo bukeng ya gago:

Kopano o ja nama.

2. Batla le go sekeletsa lediri:

Kopano o ja nama.

3. Kwala lediri ka pakapheti:

o jele

4. Kwala polelo ka pakapheti:

Kopano o jele nama.

5. Boeletsa ka dipolelo:

- a. Dineo o tshameka kgwele.
- b. Mme o apaya nama.
- c. Nkoko oa feela.

Popego ya polelo

Rulaganya dipolelo tsa pakapheti:

1. Kopololela mafoko ka mo bukeng ya gago.

malome jele nama o

2. Batla le go thalela setlhogo:

malome jele nama o

3. Batla le go sekeletsa lediri:

o jele malome nama

4. Batla le go ntshofatsa sedirwa:

o jele malome nama

5. Kwala polelo ka tsela e e latelang:
sediri + lediri + sedirwa.

malome o jele nama

6. Tsenya matshwao a puo:

Malome o jele nama.

7. Boeletsa ka dipolelo:

- a. dikgong batho ba rema
- b. dinku modisa o leleka
- c. o taka dikeledi
setshwantsho

Popego ya polelo

Fetolela dipolelo mo pakapheting.

- a. Ntate o lema tshimo.
- b. Neo o bona buka.
- c. Pule tlhoma kota.

Popego ya polelo

Rulaganya dipolelo tsa pakapheti:

- a. o tshameka kgwele Dineo.
- b. c baka dikuku Rakgadi.
- c. Tiro kubu o bona

Thelelo

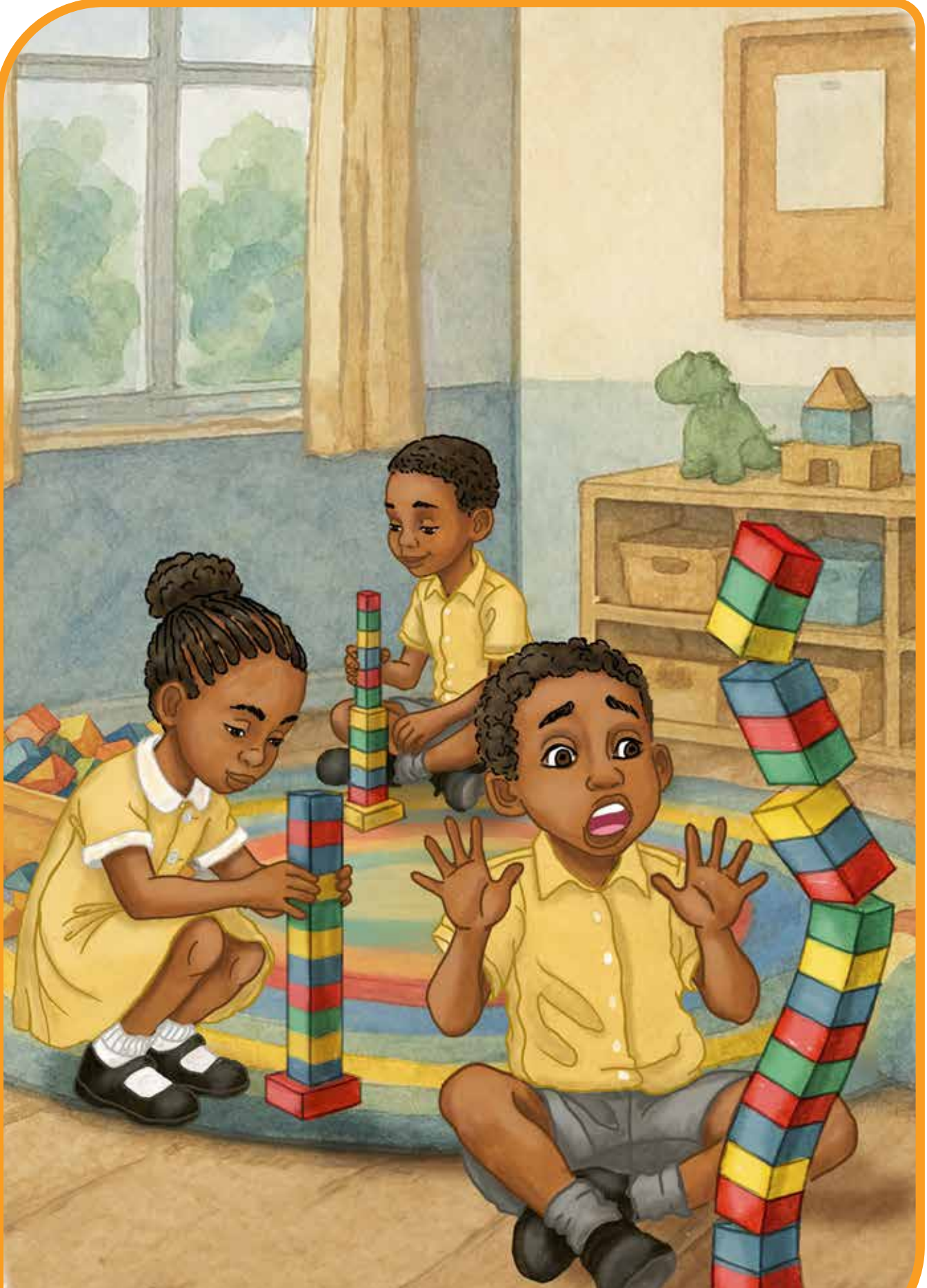
Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Mme o baka dikuku.

Re dira koloi

Bana ba batla go dira koloi ya go tshameka. Ba batla dilwana. Ba dira maotwana ka dithini tsa senotsedidi. Ba dira mmele wa koloi ka lebokso la ditamati la legong.

Bana ba tla kgweetsa koloi ka kota ya lefeelo la bogologolo. Morago koloi e tshasiwa ka pente e khibidu. Ba ipelela tiro ya bona. Ke koloi e ntle thata. Go itlhamela dilo go a itumedisa.

Kanelokgang ya Maitlhamelo

Popego ya polelo

Fetolela dipolelo mo pakapheting.

- a. Bana ba dira koloi.
- b. Kopano o raga kgwele.
- c. Lerato o busa pene.

Popego ya polelo

Rulaganya dipolelo tsa pakapheti:

- a. Ngwana leoto o robegil.
- b. Dikuku malome o bakil.
- c. Bana setshwantsho ba bone

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Go tsaya maeto go a itumedisa.

Dipalangwa

Batho ba dirisa dipalangwa go tsaya maeto. Go na le dijanaga, dibese, diterena le difofane. Maeto a makhutswane a tsamaiwa ka dijana. A maleele thata a tsamaiwa ka diterena le difofane.

Leoto la sefofane le a itumedisa. Fela ba bangwe ba a boifa. Ba kanya gore se ka wa mme ba swela mo lefaufaung. Bakanoki ba re go tsamaya ka sefofane go bolokesegile go gaisa dipalangwa tse dingwe.

Thelelo

Gopola, thelelo e kaya:

- Go buisa kgang kwantle ga diphoso.
- Go buisa kgang ka lebelo le le siameng, jaaka fa o bua.
- Go buisa kgang ka maikutlo.

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Palesa Masuku: morarabolodi wa mathata

Palesa Masuku ke mang?

Palesa Masuku ke monetetshi wa Moaforikaborwa. Ka 2011, o ne a fenyha kabo e kgolo ka ntlha ya go tlhama setofo sa gagwe. Se ke kgang ya ka moo Palesa a dirisitseng bokgoni jwa gagwe jwa go tlhama go rarabolola bothata jo a neng a bo bona.

Bothata

Palesa o ne a bona gore go ne go na le batho ba bantsi ba ba neng neng ba sa kgone go duelela malatha kgotsa parafene go apaya le go ithuthafatsa. O ne a batla go tlhama setofo se se tlhwatlhwatlase.

Batlisisa

Palesa o fitlhetse gore dinoko tsa setlhare sa Marula di mosola, ka gonne di tuka sentle e bile di tuka ka iketlo.

Tlhama

Palesa o ne a tlhama setofo. Go na le gore a dirise malatlha, o ne a se dira gore se tshube dinoko a Marula.

Dira

Palesa o ne a dira setofo sa gagwe se se neng se dirisa dinoko le dikgapetla tsa Marula go na le malatlha.

Lekeletsa

Palesa a lekeletsa setofo sa gagwe. Se ne se ntsha mogote, metsi a a bedisitsweng le dijo tse di apeilweng. Se ne sa falola tekeletso ya gagwe!

Abelana

Palesa o ne a abelana ka tllhamo ya gagwe. O ne a tsenela kgaisano mme a fenyha!

Ke ka ntlha ya eng fa Palesa a fentse?

Mo mafelong a le mantsi, dinoko le dikgapetla tsa Marula di ka bonwa fa fatshe mahala. Se se raya gore batho ba le bantsi ba na le tsela e e tlhwatlhwatlase ya go apaya le go ithuthafatsa.

Go tlhaloganya

Kwala dikarabo ka mo dibukeng tsa go kwalela tsa lona:

1. **Palesa o ne a batla go rarabolola bothata bofe?**
Palesa o ne a batla go...
2. **Ke ka ntlha ya eng fa dinoko a Marula di le mosola?**
Dinoko tsa Marula di mosola ka gone...
3. **A go na le ditlhare tsa Marula kwa o nnang teng?**
Ee, go na le ditlhare tsa Marula kwa ke nnang teng.
Nnyaa, ga go na le ditlhare tsa Marula kwa ke nnang teng.

Popego ya Puo

Re ka kgaoganya mafoko ka ditsela tse di farologaneng.
Buisana le molekane wa gago:

1 Ka medumo: b-u-e-l-a	2 Ka dinoko: bu-e-la	3 Ka dikarolo tsa bokao: Bokao jwa bua ke eng? Karolo la ya lefoko e fetola jang bokao?
----------------------------------	--------------------------------	--

Jaanong o leka ka mafoko
ano: segela, agela

Thelelo

Ba refosana go buisetsa kwa godimo:

Sethuthafatsi sa metsi sa letsatsi sa ga Xochitl

Letsatsi lengwe, Xochitl (So-cheel) o ne a tsamaya ka dinao go ya gae. O ne a bona gore ditlhare di nyeletse. A ipotsa gore ditlhare tsotlhe di ile kae.

Mo mosong o o latelang, o ne a bona rraagwe a beile dikota mo molelong go gotetsa metsi. O ne a lemoga gore ditlhare di ne di remiwa go dira molelo wa go gotetsa metsi. Xochitl o ne a sweetsa ka gore o tla leka go dira sethuthafatsi sa metsi se se sa bolayeng ditlhare kgotsa se sa je madi a mantsi.

Fa Xochitl a tswa sekolong, o ne a simolola go tlhama. O ne a phutha mabotlolo a polasetiki, galase, dipeipi le dikgong. Fa a sena go nna le didirisiwa tse di lekaneng, o ne a di kopanya. O ne a golaganya tšhupu le mabotlolo a polasetiki. O ne a penta mabotlolo ka bontsho. Rraagwe o ne a mo thusa go aga lebokoso la sethuthafatsi sa metsi.

Letsatsi le le latelang pele ga sekolo, Xochitl a tsenya metsi mo mabotlolong. Go tswa foo o ne a baya sethuthafatsi sa gagwe mo letsatsing go bona gore a se tla dira.

Morago ga sekolo, o ne a tabogela kwa gae go leka sethuthafatsi sa gagwe. O ne a bulela lethompo mme ga tswa metsi a a fisang! “Bona Rre! Se a dira!” Xochitl a bolelela rraagwe. “O dirile sentle!” ga rialo rraagwe Xochitl.

Xochitl o ne a dira sethuthafatsi se segolo go gotetsa metsi a a lekaneng gore balelapa la gagwe ba tlhape. O ne a se baya mo marulelong gore se kgone go bona letsatsi le le ntsi. Mongwe le mongwe o ne a bona sethuthafatsi mme botlhe ba ne ba se batla. Fa mongwe le mongwe a setse a na le sethuthafatsi sa ga Xochitl, ba ne ba kgona go gotetsa metsi a bone ka letsatsi. Batho ba ne ba sa tlhole ba tshwanelwa ke go rema ditlhare go bona dikgong tsa molelo.

Xochitl o ne a gapa sekgele go tswa kwa Yunibesithing ya Mexico ka ntlha ya tlhamo ya gagwe ya sethuthafatsi sa metsi se se dirisang letsatsi.

Go tlhaloganya

Kwala dikarabo ka mo dibukeng tsa go kwalela tsa lona:

1. **Xochitl o ne a sweetsa go dira eng?**
Xochitl o ne a sweetsa go dira...
2. **Rraagwe Xochitl o ne a mo thusa go aga eng?**
Rraagwe Xochitl o ne a mo thusa go aga...
3. **Ke bothata bofe mo setšhabeng sa gaeno jo o ka ratang go bo rarabolola?**
Ke rata go rarabolola bothata jwa...

Popego ya Puo

Dirisa dikarolo tseno tsa lefoko go bopa mafoko:

na
Sekao: bofana

ga
Sekao: silega

la
Sekao: kwalela

Kwala manaane a mafoko ka mo dibukeng tsa go kwalela tsa lona.

**Copyright © 2026 National Educational
Collaboration Trust (NECT)**

This work is licensed under a **Creative Commons
Attribution–NonCommercial–NoDerivatives 4.0
International License (CC BY-NC-ND 4.0)**.

Additional permissions beyond the scope of this license
may be available. For further information, please
contact the publisher at **materials@nect.org.za**.

First edition, 2026

NHLRP

National
Home Language
Reading Programme

